

Verstedelijkingsstrategie SRBT

Dieper paars, warmer rood, rijker groen, robuuster blauw

concept-versie d.d. 24 mei 2022

Deze ambtelijke concept-versie is opgesteld door ontwerpteam SRBT ten behoeve van bespreking in de colleges van B&W, GS en DB's van de waterschappen. Input voor dit concept wordt o.a. gevormd door de eerdere perspectievenlabs (17 december, 16 februari en 23 maart jl.), de perspectievenstudie, de dashboard-resultaten, de concept- verstedelijkingsstrategie Brabant, directeurenoverleggen en bestuurlijke overleggen SRBT, kernteam en ontwerpteam SRBT en door de met de RIA geïnterviewde ambities, opgaven en projecten.

De Stedelijke Regio Breda-Tilburg is thuis voor 1 miljoen inwoners op 40 x 40 kilometer van klei naar zand in een rijk raamwerk van groen en blauw.

Om de zuidelijke schakelpositie in het Stedelijk Netwerk Nederland te versterken wil de regio de komende twintig jaar op een duurzame manier verstedelijken en gezond groeien. Op die manier kan de regio substantiële bijdragen blijven leveren aan de - landelijke, provinciale, regionale en lokale - opgaven op gebied van wonen, werken, mobiliteit, energie, klimaat, water en ondergrond.

Alleen door de kwaliteit van water, landschap en natuur te benutten en te versterken. Door de economie circulair en toekomstbestendig te maken en het unieke profiel van kennis en kunde op het gebied van toegepaste, mensgerichte digitale technologieën verder uit te bouwen. Door het vestigingsklimaat voor wonen en werken te verbeteren. Door de ruimtelijke kwaliteit te verhogen en daarmee ook de recreatieve waarde van de regio te versterken. En door samen gericht te investeren in de - voor het daily urban system van de SRBT extra grote - mobiliteitstransitie, lukt het om meer brede welvaart (zie 3.1) goed over het mozaïek van stad én land te verdelen.

SRBT wil verstedelijken met een 'zachte G'; verstedelijking die groen en gezond is en waar brede welvaart gedeeld wordt. Op die verantwoorde manier kan en wil de regio ruimte bieden om te groeien naar ongeveer 1,2 miljoen inwoners in 2050. De verstedelijkingsstrategie zet daartoe in om op de beste binnenstedelijke en -dorpse plekken de realisatie van 66.000 woningen te versnellen, om in te zetten op locaties en maatregelen die ruimte bieden voor 80.000 woningen om eventuele vertragingen van projecten en de toenemende extra behoefte op te vangen, en om de mogelijkheden te onderzoeken om uiteindelijk 100.000 extra woningen realiseren. Hiervoor is een samenhangend pakket aan interventies nodig dat de span- en investeringskracht van de regio te boven gaat. In het verstedelijkingsakkoord worden afspraken gemaakt hoe partijen als één overheid de aanpak van de samenhangende opgaven, gezamenlijk kunnen versnellen.

Inhoud

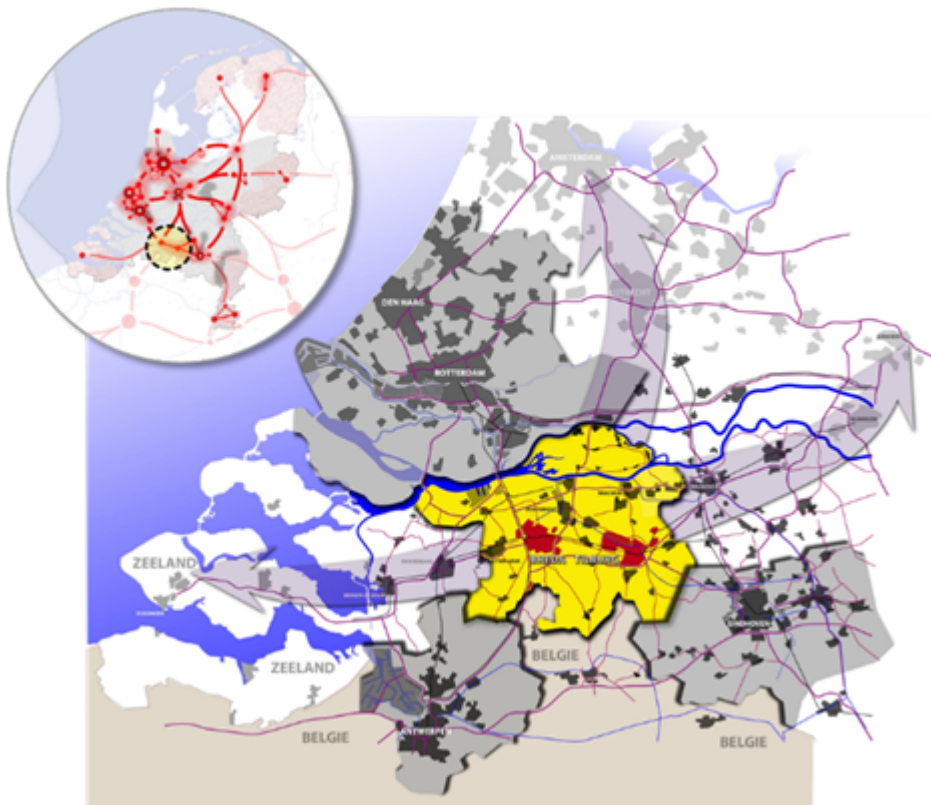
1. STEDELIJKE REGIO BREDA-TILBURG	6
<u>Samenwerking stedelijke regio Breda - Tilburg</u>	<u>7</u>
<u>Onderdeel Stedelijk Netwerk NL, internationaal verbonden</u>	<u>8</u>
Kwaliteiten en kenmerken van de stedelijke regio Breda-Tilburg	8
Bestaande afspraken en bouwstenen verstedelijkingsstrategie SRBT	12
2. TRANSITIES EN OPGAVEN	14
<u>Transities werken samen</u>	<u>15</u>
<u>Ondergrond en landschap</u>	<u>16</u>
<u>Wonen</u>	<u>19</u>
<u>Werk en voorzieningen</u>	<u>22</u>
<u>Mobiliteit</u>	<u>24</u>
<u>Klimaat, energie en gezondheid</u>	<u>27</u>
3. VISIE, INZICHTEN EN PRINCIPES	30
<u>Hoger doel: meer brede welvaart goed over stad en land verdelen</u>	<u>31</u>
<u>Lessen uit de perspectieven studie en dashboard verstedelijking SRBT</u>	<u>31</u>
<u>Visie: bouwen aan het 'goede nest' SRBT</u>	<u>34</u>
Ontwikkelpincipes voor de verstedelijkingsopgave SRBT	36
4. INTERVENTIES EN AFSPRAKEN	38
Benodigde interventies en maatregelen	39
Te maken afspraken: PM	39

1. STEDELIJKE REGIO BREDA-TILBURG

1.1. Samenwerking stedelijke regio Breda - Tilburg

In de Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT), werken sinds 2020 negentien gemeenten, vier waterschappen (Brabantse Delta, De Dommel, Aa en Maas en Rivierenland), de provincie Noord-Brabant en het Rijk samen aan een verstedelijkingsakkoord.

De lokale overheden die de SRBT vormen zijn de gemeenten: Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Breda, Dongen, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gilze en Rijen, Goirle, Heusden, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Moerdijk, Oosterwijk, Oosterhout, Tilburg, Waalwijk en Zundert.

De kracht van de regio in het perspectief van het Stedelijk Netwerk Nederland blijkt ondermeer uit de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) van het rijk. De opgaven en ambities die hierin zijn omschreven, krijgen hun uitwerking in een aantal regionale verstedelijkingsakkoorden. Het akkoord voor de SRBT is er daar één van. Waarbij het de ambitie is om proeftuin van nieuwe stedelijkheid te zijn: verstedelijken vanuit kracht en met een zachte G, met aandacht voor het mozaïek van de regio en de provincie.

De SRBT vormt feitelijk één economisch en maatschappelijk onderling verbonden geheel vormen; een Daily Urban system vormen. De samenwerking binnen SRBT-verband mag dan ook gezien worden als een logische vervolgstap in een proces van regionale samenwerking, dat al enkele jaren gelden o.a.

met de regiodeal Makes & Moves, is ingezet. Door meer in te zetten op onze gezamenlijke kwaliteiten en complementair te zijn neemt onze agglomeratiekracht toe, winnen we aan toegevoegde waarde voor Brabantstad, de provincie, Stedelijk Netwerk Nederland en de BV Nederland.

1.2. Onderdeel Stedelijk Netwerk NL, internationaal verbonden

In de NOVI is het Stedelijk Netwerk Nederland beschreven. Daarbinnen zijn zeven belangrijke regio's benoemd met de hoogste verstedelijkingsdruk. De SRBT is een van deze zeven gebieden. De spoorzones Breda/Tilburg/Den Bosch en binnen SRBT de Kennisas-ontwikkeling in Tilburg en CrossMark in Breda zijn een van de vijftien grootschalige ontwikkellocaties die in de NOVI zijn benoemd.

De SRBT is zowel op de Oost-West-As, maar ook de Noord-Zuid-As een belangrijk knooppunt voor diverse economische activiteiten met de internationale OV-stations. Daardoor is er een kwalitatief hoogwaardig vestigingsklimaat ontstaan voor nationaal en internationaal opererende bedrijven.

Naast die meer externe en naar buiten gerichte oriëntatie van onze regio, is er ook de eigen dynamiek en inrichting. Het vormt één regio waarin men woont, werkt, recreëert of anders gesteld: goed leeft. In deze regio nemen de twee steden, Breda en Tilburg, een centrale positie in, maar kent de regio een diversiteit aan activiteiten die ook in de middelgrote stedelijke gebieden en de kleinere landelijke kernen plaatsvinden.

Die combinatie, van centrale steden en over de kernen verspreide activiteiten, maakt dat de economie zich langs een groot aantal sporen heeft ontwikkeld en een brede en stevige basis heeft gevormd die uiteenloopt van: kennis, leisure, specialistische werk, transport en logistiek die via het spoor, het water, de buis en over de weg plaatsvinden. In het brede economisch palet van de SRBT steken twee pieken uit met grote internationale waarde: de positie als logistieke hotspot en het unieke profiel van kennis en kunde op het gebied van toegepaste, mensgerichte digitale technologieën.

1.3. Kwaliteiten en kenmerken van de stedelijke regio Breda-Tilburg

De stedelijke regio Breda-Tilburg (SRBT) kent ca 1 miljoen inwoners op een oppervlakte van 40 x 40 km. Op de overgang van zand naar klei, van de hoge zandgronden naar het riviereengebied ligt in een afwisselend beekdalenlandschap met heidevelden, open landbouwgebieden, coulisselandschappen, bossen, zandlandschappen en oude cultuurlandschappen. In dit groen-blauwe mozaïek ligt ook een een meer rood mozaïek, een mozaïek aan buurtschappen, dorpen, middelgrote steden en steden.

Kenmerken Stedelijke regio Breda - Tilburg

- **1 miljoen inwoners op 40 x 40 km**
- **1 provincie, 2 subregio's, 4 waterschappen, 19 gemeenten**
- **1 universiteit, 3 hogescholen, diverse ROC's**
- **2 topziekenhuizen**
- **Internationaal verbonden via zeehaven Moerdijk, HSL-spoornetwerk en weg**
- **Veel MKB in Maakindustrie en Logistiek (6e economie van NL)**
- **uniek profiel van brede kennis en toepassing op raakvlak technologie & maatschappij**
- **Aantrekkelijk gevarieerd landschap op de overgang van zand naar klei**
- **Nationale parken (NLDelta, Biesbosch, Loonse en Drunense Duinen, Van Gogh i.o.)**
- **Recreatie, leisure en erfgoed (Efteling, Beekse Bergen, Zuiderwaterlinie)**

Dit mozaïek herbergt een brede economische basis van ondernemingen en bedrijven die zijn ontstaan gestuurd door de bodem en ondergrond van onze regio, langs beken en rivieren. De diversiteit aan ondergrond is ook terug te vinden in de achtergronden van de regionale economie. Deze illustreren we hier aan de hand van de beide steden.

Op het samenvloeien van de Aa en de Mark is Breda ontstaan. Hier waren basisvoorwaarden voor verstedelijking al vroeg aanwezig: water, geschikt om te drinken, goederen over te vervoeren en als verdedigingsmiddel in te zetten, gecombineerd met vruchtbaar land. Hier ontwikkelde de ommuurde Nassastad zich tot een stad voor voedsel en technische industrie door tot een stad met een breed palet productie en dienstenstad. Wat al de jaren, tot op de dag van vandaag, bleef is de aanwezigheid van Defensie.

De arme grond en de goedkope arbeidskrachten in Tilburg stonden aan de basis van de maakindustrie en de ontwikkeling van de bijbehorende gereedschappen en machines die daarbij hoorde. De textielindustrie, leer- en ook de tabaksindustrie waren bekende en belangrijke pijlers. In loop van de tijd verdwenen deze grotendeels weer, maar stonden aan de basis van het robuuste en diverse economische netwerk van grote en kleine bedrijven. Sommige bedrijven of sectoren ontwikkelden zich voor zowel de regio, Brabant en zelfs Nederland tot unieke spelers.

In deze economische structuur zien we de metafoor van een berg; een brede basis van grote, middelgrote en kleine bedrijven, met die unieke bedrijven als de pieken in onze economie. Die berg,

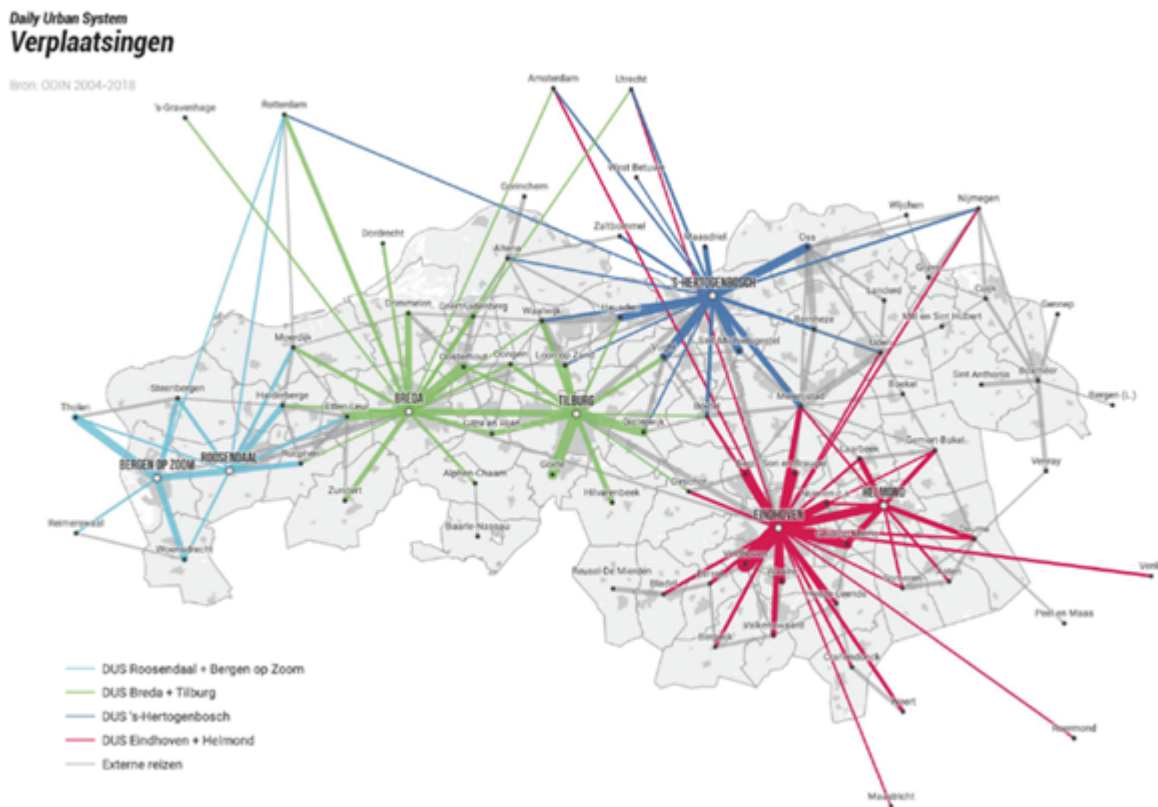
bestaande uit MKB in de logistiek en maakindustrie, in diensten op het snijvlak van mens en techniek, en vormen de zesde economie van Nederland en samen met Eindhoven zelfs de tweede economie.

De stedelijke regio Breda - Tilburg vormt één netwerk, één daily urban system. De opgave voor de toekomst is dit netwerk uit te breiden, te verrijken met kennis (door onze kennisinstellingen) en daarvoor het aantrekken en vasthouden van talent (zowel universitair als op hbo en mbo niveau).

De basis voor het goed gekwalificeerde personeel is breed en stevig met diverse ROC's, drie hogescholen en één universiteit. Een keten die brede kennis en toepassing op raakvlak technologie & maatschappij sterk maakt.

Het vestigingsklimaat in het mozaïek is heel gunstig met het aantrekkelijk gevarieerde landschap, gevormd door de overgang van zand naar klei en de Nationale parken, zoals NLDelta, Loonse en Drunense Duinen en het Van Gogh Nationaal Park in oprichting.

Daarnaast kent de regio grootschalige recreatie en leisure, met de Efteling, Beekse Bergen, historische steden en de Zuiderwaterlinie en ook meer kleinschalige en 'slow' leisure.

Het daily urban system van de SRBT is in alle windrichtingen verbonden met dat van andere stedelijke regio's. In Brabant zijn dat West-Brabant-West (met Moerdijk, Etten-Leur en Zundert als verbindende schakels), Noord-Oost-Brabant (met Waalwijk en Heusden als scharnierpunten) en Zuid-Oost-Brabant (via Tilburg, Oisterwijk en Hilvarenbeek). Aan de noordkant is de SRBT via Breda, Moerdijk en Altena verbonden met de zuidvleugel van de Randstad en de stedelijke regio's van Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland. Alhoewel er ook verbindingen zijn met Vlaanderen zowel qua wonen als werken, richt deze verstedelijkingsstrategie van SRBT zich voornamelijk op de Brabantse en Nederlandse verstedelijkingsopgave.

We zetten koers naar een toekomstbestendige stedelijke regio Breda-Tilburg. Ons regionale mozaïek van (middel)grote steden en kleine(re) kernen vormt functioneel één stedelijke regio. De twee bruisende grote steden, de vitale middelgrote woon- en werksteden, prettige dorpen, en het schitterende landschap vormen samen een belangrijke schakel in Stedelijk Netwerk Nederland zoals omschreven in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Door samen nieuwe ambities te formuleren en te realiseren, ontstaan kansen voor een regio met een nog beter vestigingsklimaat in een nog aantrekkelijker woon- en leefomgeving.

Passende woningen op passende plekken

Het landelijke woningtekort is groot. Dat is een kwantitatief tekort: er zijn te weinig huizen. Maar in toenemende mate is het ook een kwalitatief tekort, de bestaande woningvoorraad sluit onvoldoende aan op de vraag. Onze regio kan en wil hier iets aan doen. Door te bouwen naar behoefte. Voor kleinere huishoudens. Levensloopbestendige appartementen voor ouderen die graag in hun dorp of wijk blijven wonen. Betaalbare woningen voor starters en jongeren die blijven hangen na hun studie. We zetten in op doorstroming voor gezinnen en kleine huishoudens en aangepaste woningen voor zorgbehoevenden die graag een eigen thuis hebben. Die woningen bouwen we - de ladder van duurzame verstedelijking toepassend - in principe niet in het groene buitengebied, maar binnen onze bestaande kernen. We voegen passende woningen toe op passende plekken. Zo ontstaat een stedelijke regio die beantwoordt aan de woningbehoefte van onze inwoners en aantrekkelijk is voor nieuwkomers. Met binnenstedelijk en binnendorps bouwen leveren we een kwalitatieve bijdrage aan de bestaande stad en dorp en pakken we daarmee ook sociaal-maatschappelijke opgaven aan (inclusiviteit) en doen we dat hand in hand met vergroenen (gezonde leefomgeving, klimaatadaptatie).

Slim motorblok van Noord-Brabant

Brabant is de motor van de Nederlandse (kennis-)economie. Onze regio kent een sterke logistieke sector en een bloeiende maakindustrie van midden- en kleinbedrijf. Die pijlers maken onze regio tot een letterlijke en figuurlijke schakel tussen de Randstad, de Vlaamse Ruit en het Ruhrgebied, gelegen aan belangrijke transportcorridors. Daarbovenop kent onze regio onderzoeks- en kennisinstellingen, kennisintensieve bedrijven en hoogwaardige maakindustrie die van onmiskenbare waarde voor Nederland en Europa zijn. Samen werken we aan een sterke economische propositie die voortbouwt op de regio-deal Makes & Moves. We hebben de ambitie om internationaal koploper te worden in verantwoorde productie en distributie.

Daarnaast hebben we in de regio de unieke combinatie van kennis en kunde op het gebied van toegepaste, mensgerichte digitale technologieën. Hiermee bouwen we ons belang als “slim motorblok” van de Noord-Brabantse economie verder uit. Door versterking van het landschap en de recreatiemogelijkheden blijven we aantrekkelijk voor bezoekers en onze bewoners. Zo vergroten we de economische slagkracht, maken de economie circulair en versterken we het vestigingsklimaat.

Proeftuin voor nieuwe stedelijkheid

Ruimtelijk kiezen we voor een uitgekende combinatie van nieuwe ontwikkelingen rondom OV-knooppunten en werklocaties. Door de beschikbare ruimte optimaal te gebruiken voor wonen, werken en ontspanning creëren we een omgeving waar mensen graag wonen en recreëren en bedrijven zich graag vestigen. We kijken naar de openbare ruimte in de stad en de dorpen en het open landschap daaromheen vanuit de gedachte dat ze elkaar aanvullen. Dit doen we volgens de uitgangspunten van de Visies Van Gogh Nationaal Park (VGNP) en NL Delta/Biesbosch. Klimaatadaptatie en ondergrond spelen een belangrijke rol. De vervlechting van stad en ommeland koesteren we, en bouwen we uit volgens de principes van VGNP. Als “proeftuin voor nieuwe stedelijkheid” werken we aan duurzame verstedelijking met behoud van de unieke kernwaarden van het landschap: verstedelijking met respect voor de verschillen tussen, en de waarde van dorp en stad. Verstedelijken met een zachte G.

Bereikbaar voor inwoners en bezoekers

Onze duurzame verstedelijkingsambities kunnen alleen met forse inzet op de bereikbaarheid van de regio en de benodigde mobiliteitstransitie. Die vraagt om hoogwaardig openbaar vervoer en de aanpak van bestaande knelpunten op de weg. Tegelijkertijd bieden we alternatieven voor binnenstedelijk autogebruik, bijvoorbeeld door nog meer ruimte te geven aan de fiets. We bouwen Breda als internationaal knooppunt uit om de verbindingen met het buitenland en het vestigingsklimaat te versterken. We willen de hele regio goed bereikbaar houden. Smart mobility, ofwel het slim toepassen van informatie- en communicatietechnologieën en data, infrastructurele verbeteringen en gedragsveranderingen van verkeersdeelnemers gaan daarbij hand in hand. Zo zorgen we naast goede bereikbaarheid ook voor verbetering van de luchtkwaliteit in onze stedelijke omgeving en de omliggende gebieden.

Transitie naar duurzame warmte en energie

De energie- en warmtetransitie behoren tot de grote uitdagingen van de komende decennia, ook voor onze regio. Ook hier zijn we als regio al goed op weg. We kunnen aanhaken op ambities uit onze afzonderlijke Regionale Energie (- en Klimaat) Strategieën. Het gezamenlijke warmtenet in onze regio (met daarin nu nog de Amercentrale als belangrijke bron) speelt een grote rol in de warmtetransitie voor de stedelijke regio Breda-Tilburg. In beide RE(K)S-en vindt veel energieopwek plaats aan de meer noordelijke van de stedelijke regio. Vanaf 2030 gaan we in de bosrijke zuidflank van de regio aan de slag met windenergie. Door onze aanpak te bundelen en te harmoniseren, boeken we dubbel zoveel resultaat. We zien daarnaast kansen voor aquathermie, geothermie en het gebruik van de restwarmte van onze bedrijven. En we zien duidelijke mogelijkheden voor de koppeling van de klimaatopgave aan onze ruimtelijke uitdagingen. Dat betekent een klimaatbestendige inrichting van het landschap/buitengebied en van de openbare ruimte in onze regio.

1.4. Bestaande afspraken en bouwstenen verstedelijkingsstrategie SRBT

De doelstellingen van het beoogde verstedelijkingsakkoord sluiten aan bij de NOVI en bouwen voort op bestaande gezamenlijke afspraken en doelen, uit de Brabantse Omgevingsvisie, de regiodeal Makes & Moves, de Visies NL Delta/Biesbosch en Van Gogh Nationaal Park, het Bidbook OV 2040 Landsdeel Zuid, onze Regionale Energie (en Klimaat-) Strategieën en de regionale strategische agenda's. Lokale en regionale ambities kunnen door het akkoord versneld tot uitvoering worden gebracht.

Bestaande en lopende afspraken

Rondom de transities en opgaven (zie hoofdstuk 2) van de SRBT bestaan er reeds diverse interbestuurlijke trajecten en afspraken, zoals:

- SRBT is een van de 15 landelijke grootschalige ontwikkelgebieden (stationsomgeving Tilburg – Breda) in het kader van de NOVI
- in BO MIRT van november 2020, in BO Wonen van november 2020 en in de Summit EVK van december 2021 zijn opeenvolgende afspraken gemaakt over programmering van de woningbouw in Brabant en de SRBT
- Rijk, provincie en regio zijn in gesprek over een Woondeal SRBT
- Rijk Provincies en gemeenten zijn op basis van het OV-Toekomstbeeld 2040 voor Zuidelijke Nederland bezig met de regionale uitwerking daarvan
- in het mobiliteitsprogramma SmartwayZ.NL wordt een aanpak uitgewerkt die varieert van smart mobility-oplossingen tot het verbreden van snelwegen en het aanpakken van vervoersknooppunten.
- het Nationaal Toekomstbeeld Fiets schetst per provincie en vervoerregio welke investeringen nodig zijn om veilige fietspaden en fietsenstallingen te realiseren en het fietsen te stimuleren. En om de fiets als volwaardige modaliteit en effectieve oplossing te kunnen inzetten voor de nationale opgaven op gebied van woningbouw en verstedelijking, bereikbaarheid, veiligheid, klimaat en duurzaamheid.
- de Delta Corridor beoogt de aanleg van buisleidingen tussen Rotterdam, Chemelot en Noordrijn-Westfalen waarmee minder treinen met gevaarlijke stoffen over de Brabantroute gaan rijden. Dit schept mogelijkheden voor meer woningbouw in de buurt van het spoor.
- NLDelta is een programma waarin overheden, organisaties en bewoners samen werken aan de ontwikkeling van natuur, economie en leefbaarheid in Biesbosch en Haringvliet.
- Provincie, regio en ministerie van LNV zijn in gesprek over de statusaanvraag voor het Van Gogh Nationaal Park nieuwe stijl en over de samenwerking tussen van Gogh Nationaal Park i.o. en Rijk om urgente onderdelen van het Masterplan te helpen realiseren.

Bestaande en nieuwe bouwstenen

Het verstedelijkingsakkoord wordt mede opgebouwd op basis van een aantal verschillende beleidsdocumenten, waaronder:

- De lokale omgevingsvisies van de 19 gemeenten;
- De waterbeheerprogramma's 2022-2027 (waarin de 4 waterschappen aangeven hoe zij met andere partijen samenwerken aan een klimaatbestendig en veerkrachtig waterbeheer, het bodem- en watersysteem (o.a. beter vasthouden), de bescherming tegen overstromingen, de zorg voor een goede waterkwaliteit en het versterken van de natuur) en Regionaal Water- en Bodemprogramma provincie Noord-Brabant inclusief klimaatadaptatie;

- De Regionale Investeringsagenda's (RIA) voor de 2 subregio's Breda en Hart van Brabant, waarin ambities, plannen, projecten en benodigde investeringen zijn geïnventariseerd voor de pijlers van wonen; economie; mobiliteit; groen-blauw en energie en klimaat;
- De studie naar vier verstedelijkingsperspectieven (spreiden-knopen-stations-steden) voor de SRBT en naar de effectverschillen daarvan m.b.v. het dashboard Verstedelijking;
- De economische toekomstverkenning voor de Stedelijke Regio (European Testbed for Urban Innovation);
- De Brabantse verstedelijkingsstrategie met vijf ontwikkelprincipes;
- De beleidsinzet vanuit het Rijk w.o. afspraken in het nieuwe coalitieakkoord, de NOVI en de nieuwe Nationale Woon- en Bouwagenda en het Programma Woningbouw en de Ruimtelijke ordeningbrief waarin naast de nationale programma's de gebiedsgericht NOVEX-benadering wordt geïntroduceerd .

2. TRANSITIES EN OPGAVEN

2.1. Transitie werken samen

De verstedelijkingsopgave van de stedelijke regio Breda-Tilburg stelt ons voor een aantal stevige uitdagingen. Deze uitdagingen komen voort uit transities: structurele veranderingen die het resultaat zijn van op elkaar inwerkende en elkaar versterkende ontwikkelingen. De transities die het grootste effect hebben op deze verstedelijkingsopgave vinden plaats op het gebied van mobiliteit, economie en technologie, demografie, natuur, water, klimaat en milieu.

De grootste systeem uitdaging, is de innovatie van het mobiliteitssysteem. Hiervan is een transitie noodzakelijk én versnellen van die transitie urgent. Natuurlijk voor de bereikbaarheid van de woningen, de arbeidsplaatsen en de voorzieningen. Maar ook, en vooral, om een boost te geven aan kwaliteit van de woonomgeving. Want de mobiliteitstransitie moet vooral ruimte maken, natuurlijk voor het bouwprogramma, maar vooral ook voor de brede welvaart. Ze moet ruimte maken voor bijvoorbeeld klimaatadaptatie en het instandhouden van voorzieningen en zo aan de leefbaarheid van dorpen en steden.

Met de transities richten we ons als SRBT op een sterk vestigingsklimaat. We zijn een regio met een breed palet aan sectoren als agro en food, logistiek, hightech systems en materialen en chemie waarin een grote innovatiekracht zit. Door deze economische sectoren sterker en circulair met elkaar in verband te brengen zal de (ook in internationaal perspectief) krachtige en unieke combinatie van kennis, kunde en toepassing op het snijvlak van gedrag en technologie, middels proeftuinen worden ingezet voor de verstedelijkingsopgave: de SRBT als European Testbed for Urban Innovation (ETUI).

Het vestigingsklimaat dat hierbij hoort heeft een stedelijke component: het in de regio toevoegen van hoogstedelijke interactiemilieus met een mix van wonen, werken en stedelijke voorzieningen. Dit woonmilieu is nieuw voor onze regio en vult de bestaande woonmilieus aan. Om de bestaande dorpen, buurten en wijken leefbaar te houden, het draagvlak voor voorzieningen als winkels en onderwijs in stand te houden, kansen voor energietransitie van de bestaande voorraad te vergroten en aan te sluiten op de veranderende bevolkingssamenstelling, zullen we de woonopgave ook in bestaande dorpen, buurten en wijken realiseren. Op deze manier zorgen we ervoor dat woningbouw wordt ingezet als hefboom voor andere opgaven - waaronder sociale - en zo onlosmakelijk verbonden is aan brede welvaart door gezonde groei.

Een sterk vestigingsklimaat is meer dan een goed verbonden netwerk en palet aan prettige woon- en werkplekken. Een goed vestigingsklimaat is sterk gekoppeld aan een waardevol landschap. En daarin excelleren we, op de overgang van zand naar klei, met een landschapspalet van de beekdalen en zandgronden (Van Gogh nationaal park) in het zuiden tot de rivieren en kleigronden (Zuiderwaterlinie en NLDelta) aan de noordzijde. Daarom koppelen we de agrarische, ecologische en water-transities aan de opgaven voor klimaat, energie en gezondheid én aan het bieden van een sterk vestigingsklimaat.

Boven al deze transities staan twee opgaven centraal: de ondergrond geeft sturing aan de transities én we versnellen de realisatie.

Zo werken we in de SRBT aan brede welvaart en gezonde groei. We brengen transities met elkaar in verband en bouwen voort op bestaande kwaliteiten. We versterken het Brabantse en regionale mozaïek. Dit zullen we vooral doen door kleuren in het mozaïek sterker aan te zetten: dieper rood, rijker groen, meer blauw. Alsof we de oude vernislaag van een schilderij afhalen waarna een veel rijker palet aan kleuren te voorschijn komt.

2.2. Ondergrond en landschap

In de SRBT, gelegen op de overgang van zand naar klei, is ons landschap te vatten in twee karakteristieken. Het karakter van de strijd en leven, met en tegen het water van de Zuidelijke Waterlinie en NLDelta. En het karakter van het leven op en van het zand en de beken van het van Gogh nationaal park.

De ondergrond als sturend principe.

De basis voor de regionale verstedelijkingsstrategie is het bestaande bodem- en watersysteem waarop de landschappelijke en stedelijke structuren zijn gebouwd. De wateropgave speelt hierin een grote rol: het wordt natter, droger, heter en het water is niet schoon genoeg. Gelijktijdig staat het gebruik van grond op gespannen voet met het de draagkracht van deze grond en van de omgeving, met grote gevolgen voor uitputting van de grond en de biodiversiteit.

Dit is aanleiding voor een transitie naar een robuust systeem van de ondergrond, waardoor meer aandacht noodzakelijk is voor groen en blauw. Bij inrichting van het bebouwd gebied, om water beter vast te houden op de hoge gronden en om ruimte te bieden aan rivieren en beken.

Door toepassing van de lagenbenadering worden ondergrond (o.a. watersystemen), netwerken (o.a. verkeer, energie) en de daarop gebouwde structuren (gebouwde omgeving, landschappelijke inrichting) met elkaar in verband gebracht.

Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

- *De ondergrond wordt sturend bij ruimtelijke opgaven, zowel bij locatiekeuze als bij locatie inrichting. Zo worden verstedelijking, mobiliteit en de ondergrond in de verstedelijkingsstrategie aan elkaar gekoppeld.*
- *We zetten in op het vasthouden van 'water waar het valt', onder andere door het vergroten van de sponswerking van bebouwd gebied.*

Het landschap als bindende kwaliteit.

De opgave voor groen en landschap binnen de regio steunt op twee pijlers:

- het Masterplan Van Gogh Nationaal Park voor de beekdalen en zandgronden en
- de NLDelta en de Zuidelijke Waterlinie voor het rivierengebied en kleigronden.

Hierin wordt zo gewerkt dat bij alle ruimtelijke ingrepen altijd de versterking van de ruimtelijke landschappelijke kwaliteit voorop staat.

Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

Binnen de SRBT wordt aan landschappelijke opgaven gewerkt rond een vijftal ontwikkellijnen:

- *Natuur, landschap en erfgoed zetten we in als kans.*
- *Er is perspectief voor boeren en duurzame (voedsel)productie.*
- *Natuur en landschap dringt door tot in het hart van de steden en dorpen.*
- *Er is ruimte voor ontwikkeling van duurzaam (cultuur)toerisme.*
- *Het landschap biedt onderscheidende identiteiten en geniet bekendheid.*

We kijken naar ons landschap niet als een zwak en te beschermen onderdeel van de ruimte/leefomgeving maar als een kracht die we inzetten en gebruiken voor het beter, gezonder en aantrekkelijker maken van onze leefomgeving. Zoals in van Gogh nationaal park gekeken wordt naar het landschap en de ontwikkeling van het landschap:

“In Van Gogh Nationaal Park komt de passie van Vincent, de allerbekendste zoon van Brabant, letterlijk uit de verf. Met zijn verbeeldingskracht, liefde voor natuur, landschap en mens, met zijn durf en doorzettingskracht wordt met heel veel partners, in grote gezamenlijkheid, op de zo kenmerkende Brabantse manier gewerkt aan ‘Ons Landschap van de toekomst’. Dat doen we door cultuur en natuur te bewaren, nieuwe economische dragers te stimuleren en door rekening te houden met ecologische systemen.”

De natuurwaarden beschermen en versterken.

De kwaliteit van en biodiversiteit in veel natuurgebieden staat onder druk, mede als gevolg van vermessing, verdroging en klimaatverandering. Natuur is van belang voor onze gezondheid, speelt een rol in identiteit van de regio, is het verbonden met cultuurhistorie en het biedt ruimte voor vrije tijd en recreatie.

Het beperken van stikstofuitstoot is noodzakelijk, zowel ten behoeve van natuur en biodiversiteit als om ruimte te bieden voor andere transformaties. Het op peil brengen en beschermen van de waterkwaliteit en de watervoorraad, van zowel oppervlaktewater als grondwater, is vanuit zowel economisch (waaronder agrarisch) als sociaal perspectief van groot belang. Het toegang bieden van mensen tot natuur, voor vrije tijd en recreatie, heeft grote sociale en economische waarden.

Het beter beschermen, versterken van natuur, natuurwaarden en natuurgebieden is daarom noodzakelijk. Dit is verbonden aan én biedt kansen voor de zorg voor voldoende en schoon water. En biedt mogelijkheden voor stedelijk medegebruik.

Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

- *De natuurwaarden van natuurgebieden, waaronder de Natura2000 gebieden en het NNB, en de gebieden (schillen) daar omheen beschermen en versterken.*
- *Andere transitities, waaronder de agrarische, en de transformatie van bebouwd gebied mede inzetten voor het verhogen van natuurwaarden.*

- *Natuurontwikkeling benaderen als het samenbrengen van biodiversiteit, waterbeheer en stedelijk medegebruik.*

De agrarische transitie verbinden met het brede welvaartspectief.

De agrarische transities dragen bij aan de brede welvaart en gezonde groei door het versterken van het landschap. De SRBT kent een belangrijke voedselproducerende sector (o.a. in Altena) die in hoog tempo innoveert. O.a. door in te zetten op nabijheid en toegankelijkheid van het landschap, maar ook op circulariteit van de sector zelf en het creëren van korte ketens (van boer naar bord). Sluiten van de ketens, agrarische sector als beheerders van het landschap (biodiversiteit diensten, natuurinclusief, ondernemende natuur, productieve wildernis). Bij de agrarische transities zal sprake zijn van (door)ontwikkeling van agrarische gebieden tot voedselproductielandschappen, zorg landschappen, grondstofproductielandschappen en natuurlandschappen.

Dit stelt ons voor de opgaven:

- *De ondergrond en natuurwaarden hebben een sturende rol in de agrarische transitie. Met de agrarische transities wordt aangesloten op 'Het landschap als bindende kwaliteit' (zie hierboven).*
- *Om uit te gaan van het innovatieve vermogen, de kracht van de agrarische sector en de mogelijkheden voor verbreding om de deze transitie in de keten en het landschap waar te maken*

De rol van de ondergrond in bebouwd gebied vergroten.

Elke transformatie van bebouwd gebied wordt benut om de het gebruik van de bodem beter af te stemmen op de mogelijkheden van de bodem. Dit biedt kansen voor het vergroten van de sponswerking en biodiversiteit in bebouwd gebied. We vergroten de rol van landschap in bebouwd gebied en werken aan het verbinden van landschappen binnen en buiten het bebouwd gebied. Zo dragen we bij aan het verhogen van de lokale en regionale vestigingskwaliteit.

Dit stelt ons voor de opgaven:

- *De ondergrond heeft een sturende rol in de transformaties van bebouwd gebied. Door natuur en landschap door te laten dringen tot in het hart van de steden en dorpen wordt de leefbaarheid en de vestigingskwaliteit in brede zin versterkt.*
- *Met de transformaties van bebouwd gebied wordt bijgedragen aan de opgave 'Het landschap als bindende kwaliteit' (zie hierboven) en de transities voor klimaat en gezondheid.*

2.3. Wonen

De SRBT telt momenteel ongeveer 1 miljoen inwoners. Als regio richten we ons er op om ruimte te bieden om demografisch door te groeien naar ongeveer 1,2 miljoen inwoners in 2050.

Voor de woonopgave richten we ons, in het verlengde van de provinciale woningbouwprognose en het grote woningbouw tekort, op het zo snel mogelijk realiseren van 66.000 woningen. We richten de harde plancapaciteit op de snelheid en realisatie op de korte termijn. Voor de middellange en lange termijn plannen en werken we adaptief en houden we in de voorbereiding ruimte om plannen aan te passen op de mogelijk veranderende vraag. Om zowel eventuele vertragingen van projecten als toenemende behoefte op te vangen zetten we daarom in deze verstedelijkingsstrategie in op locaties en maatregelen die ruimte bieden voor 80.000 woningen en de mogelijkheid te verkennen tot het realiseren van 100.000 woningen.

De juiste woning: Bouwen voor de doorstroom.

We zijn ons ervan bewust dat 80% van de woningvoorraad van 2050 er nu al staat en de woningmarkt onvoldoende toegankelijk is voor lage en midden inkomens. Daarnaast wordt een grote demografische verandering voorzien door:

- Groei van aantal eenpersoonshuishoudens (jongeren en ouderen).
- Afname van de huishoudens grootte.
- Dubbele vergrijzing van de bevolking (langer zelfstandig wonen en meer zorgvraag).
- De verwachting dat bevolkingsgroei het gevolg is van een positief migratiesaldo.

Dit stelt ons voor de opgave:

- *We zetten in de verstedelijkingsstrategie de demografische transitie centraal in de keuze voor de woningtype en -prijs van de nieuw te bouwen woningen en zetten we sterker in op bouwen voor doorstroming en voor kleinere huishoudens.*

De juiste plek: Woningbouw als hefboom.

In bestaande buurten, wijken, dorpen en steden spelen meerdere vraagstukken die verband houden met het in stand houden en versterken van de leefbaarheid in deze gebieden.

Het gaat om bijvoorbeeld:

- Levensvatbaarheid economische en sociaal-maatschappelijke voorzieningen.
- Energietransitie bestaande voorraad en klimaatopgave bestaand bebouwd gebied.
- Verkleinen en voorkomen sociale tweedeling.
- Draagvlak voor publieke en collectieve mobiliteitsoplossingen en het versnellen van de mobiliteitstransitie.
- Realiseren hoogstedelijke interactiemilieus en vasthouden van talent voor deze regio.
- Verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving, gericht op gezondheid en ontmoeting.
- Transformeren van vrijkomende agrarische bebouwing.

Om bij te dragen aan de leefbaarheid moet de woningbouwopgave zoveel als mogelijk binnenstedelijk en binnendorps gerealiseerd worden middels inbreiding (binnen de stedelijke contouren / de bebouwde kom). We noemen dit het nabijheidsprincipe.

Dit stelt ons voor de opgaven:

- *De woonopgave moet dienen als hefboom voor andere opgaven. Daarom hanteren we het nabijheidsprincipe door er op in te zetten dat de woningbouwopgave zoveel mogelijk wordt gerealiseerd binnen het bestaand bebouwd gebied.*
- *We zetten we in op toevoegen van hoogstedelijke milieus in nabijheid van (IC)stations.*
- *Na afronding van reeds vastgestelde uitleglocaties, is er in de regio geen ruimte meer voor grootschalige uitleglocaties, tenzij er essentiële meekoppel opgaven zijn.*

We onderscheiden in de verstedelijkingsstrategie SRBT drie complementaire niveaus van verstedelijking, waarbij elk niveau kwaliteiten toevoegt :

- (Hoog)stedelijke kwaliteiten toevoegen.

In de centrumsteden **Breda** en **Tilburg** wordt sterk verdicht en zullen nieuwe internationaal, hoogstedelijke gemengde interactiemilieus verrijzen: stedelijke gebieden, in hoge dichtheid, met een grote mate van functiemenging in kleine ‘korrel’ en openbare ruimte die is ingericht voor al deze functies. In **Oosterhout** en **Waalwijk** wordt stedelijkheid aan de gebouwde omgeving toegevoegd: bouwen in hogere dichtheid, nabij de sociaal economische voorzieningen en verbeterde, hoogwaardige openbaar vervoer knopen.

- Suburbane kwaliteiten toevoegen:

De verstedelijking in de regio zal daarnaast plaatsvinden in nabijheid van bestaande en nieuw te realiseren OV-haltes, snelfiestroutes en collectieve mobiliteitssystemen. Met de OV-assen wordt ingezet op bestaande regionale centra nabij hoogwaardige openbaar vervoer knopen: **Etten-Leur, Gilze Rijen, Oosterwijk, Lage Zwaluwe, Zevenbergen** en delen van **Altena (A27)**. Ook in deze middelgrote gemeenten wordt gezocht naar verdichting, in passende maat en schaal en met beperkte hoogbouw. Ook deze opgaven zijn integraal van aard, inclusief een groen/blauwe opgave.

- Rurbane kwaliteiten toevoegen:

De meer landelijke gemeenten **Alphen-Chaam**, (delen van) **Altena, Baarle-Nassau, Dongen, Drimmelen, Geertruidenberg, Goirle, Heusden, Hilvarenbeek, Loon-op-Zand, Zundert** dragen bij aan de regionale woonopgave en maken met hun vitale kernen en voldoende lokaal-maatschappelijk voorzieningenniveau het palet met woonmilieus met elk hun eigen dorpsse karakters en DNA compleet.

Hiermee ontstaat een stedelijk weefsel met verschillende maten en dichtheden van verstedelijking en daarmee ook een aanbod van diverse woonmilieus die complementair zijn aan elkaar, waardoor de regio meer is dan de som der delen. Op alle drie de niveaus dragen nieuwe woningbouwlocaties bij aan de duurzame verstedelijkingsopgave van de SRBT in brede zin.

Op korte termijn: samen, sneller, betaalbaar

De woningnood in Nederland, Brabant en de SRBT is hoog. Om deze woningnood te bestrijden moeten er landelijk 900.000 woningen worden gerealiseerd tot 2030 waarvan tweederde betaalbare huur- en koopwoningen zijn.

Dit stelt ons voor de opgaven:

In de SRBT zetten we in op het versnellen van realisatie door samenwerking tussen overheden en initiatiefnemers, marktpartijen gericht op:

- *Voorzien in ruim voldoende, continue voorraad harde plannen voor de korte termijn.*
- *Versneld wegnemen van barrières zoals stikstof, mobiliteit, energieinfrastructuur.*
- *Maatregelen om te voorzien in voldoende realisatiekracht en continue bouwstroom (personeel, materiaal etc.).*
- *Maatregelen gericht op het prijspeil om de toegankelijkheid van de woningmarkt te vergroten.*
- *Het op korte termijn realiseren van X.000 flexwoningen als onderdeel van de totale opgave. en als bijdrage aan betere spreiding aandachtsgroepen en sociale huur over de regio.*

2.4. Werk en voorzieningen

Een sterke, toegankelijke en nabije economie draagt bij aan de leefbaarheid en welvaart in brede zin. De transities van werk en voorzieningen zijn twee belangrijke onderdelen van de economische transitie in de regio. Daarom zetten we in op het innoveren van werk en voorzieningen en het bieden van toegang hiertoe. En zijn we ons bewust van de wederzijdse beïnvloeding van de transities van werk en voorzieningen en de transities ten aanzien van demografie en wonen (zie 2.3) en mobiliteit (2.5).

Het is zaak dat we met ons verstedelijkingsbeleid de economische transitie optimaal faciliteren, waarbij vanuit SRBT in het bijzonder moet worden gekeken naar de ruimtelijke trends in de agrosector, de logistiek, de industrie en dienstverlening. De SRBT regio onderscheidt zich van andere regio's door een unieke combinatie van kennis en kunde op het gebied van toegepaste, mensgerichte digitale technologieën (human centered technologies zoals Virtual & Augmented Reality; AI & Data en Robotica), in verbinding met kennis en kunde over menselijk gedrag. De verschillende transities in combinatie met de stevige verstedelijkingsopgave vragen om innovatieve oplossingen. Bij deze oplossingen speelt technologie en de mate waarin deze maatschappelijk wordt omarmd een belangrijke rol.

Daarnaast is in onze regio veel werkgelegenheid aanwezig (relatief hoog in de topsectoren) in kleinere kernen en de middelgrote steden. Deze kracht willen we uitbouwen.

Nabijheid van banen en voorzieningen voor al onze inwoners.

De komende decennia zal onze arbeidsmarkt sterk veranderen. De beschikbaarheid van banen op alle niveaus en het in stand houden van draagvlak voor voorzieningen is daarom de komende decennia geen vanzelfsprekendheid. Het zorgdragen voor voldoende banen waarmee onze inwoners op een goede manier in hun levensonderhoud kunnen voorzien en ons richten op het behouden, benutten en vergroten van het draagvlak voor voorzieningen zijn daarom belangrijke uitgangspunten. We zullen ons moeten richten op het vergroten van het adaptief vermogen: het vermogen om aan te passen is cruciaal, gezamenlijk inzet op innovatie en -digitale- technologie, streven naar een meer autonoom Europa.

Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

- *Vergroten van de nabijheid van werk en voorzieningen. Daarom realiseren we woningen nabij bestaande voorzieningen en werk (zie: De juiste plek: Woningbouw als hefboom), het combineren van wonen en werken (mix) en behouden en versterken we werkgelegenheid in bestaand bebouwd gebied.*
- *We verdichten waar mogelijk onze werklocaties en zetten in op meervoudig ruimtegebruik (voor energie, vergroening en efficiënter ruimtegebruik voor bijvoorbeeld parkeeroplossingen) zodat werklocaties toekomstbestendiger worden.*
- *Behouden van onze gevarieerde, brede basis, van werkgelegenheid en voorzieningen waarbij we voorsorteren en excelleren op de voor de nieuwe economie kansrijke 'pieken'.*
- *Versnellen van de transitie van lineaire naar circulaire economie: energietransitie, circulair gebruik grondstoffen, stimulering eiwittransitie (plantbased). Deze transitie draagt in sterke mate bij aan de opgaven op gebied van CO2-reductie en klimaat.*
- *Realiseren van een inclusieve economie: iedereen doet mee, digitalisering van de beroepsbevolking, verhoging kennisniveau en versterking ambachten, vasthouden talent.*

- *Koesteren en realiseren we multimodale werklocaties (water, weg, rail, buis voor aan- en afvoer van goederen en lopen, fietsen, openbaar vervoer, auto voor personeel).*

Faciliteren van kansrijke pieken.

Het stimuleren en ontwikkelen van kansrijke (nieuwe) pieken en vraagt om ruimte in gebieden waar deze bedrijvigheid en voorzieningen nog niet zijn. Werken en voorzieningen moeten in meer gebieden worden geïntegreerd in plaats van 'naar buiten geduwd'. Dit vraagt zowel om ruimte in stedelijk gebied in de vorm van moderne mix en hoogstedelijke interactiemilieus en om ruimte buiten het stedelijk gebied.

Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

- *Verdichting en transformatie van bebouwd gebied zijn een noodzakelijk onderdeel van de strategie. Daarbij is het plaats bieden aan economische activiteiten in bebouwd gebied essentieel (niet meer het werk naar buiten drukken) . Dat betekent ook het realiseren van meer (ambachtelijke) maakbedrijvigheid als onderdeel van de verdichtingsmix in de stad.*
- *Ruimte bieden aan en versterken van de combinatie van kennis en kunde op het gebied van toegepaste, mensgerichte digitale technologieën. Mede door ondersteunen en uitbouwen van het economische ecosysteem hiervan.*

Het vasthouden van talent.

Het vasthouden van talent in brede zin: praktisch opgeleid talent voor de brede basis in onze economie zodat deze ook de stap naar de nieuwe economie kunnen maken, maar ook meer theoretisch opgeleide arbeidskrachten. Willen we als regio namelijk draagvlak houden voor onze (culturele) voorzieningen, een evenwichtige doorsnede van bevolking behouden en de ontwikkeling maken conform onze propositie, dan zullen we ons meer dan ooit moeten mengen in 'the battle for talent'. Dat betekent onder andere inzetten het behoud van praktisch opgeleid talent, van studenten en young professionals.

Dit vraagt om het creëren van een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. Een omgeving waar reuring is, een aantrekkelijk aanbod van evenementen, voldoende voorzieningen en cultuur wordt geboden, groen en met het juiste woonaanbod. Dat maakt niet dat we plotsklaps een andere economie bouwen, maar zorgt dat we in ieder geval kunnen blijven bouwen aan die nieuwe economie. Leisure en recreatie maken daar randvoorwaardelijk onderdeel van uit maar zijn bovendien van belang voor de promotie van onze regio en als generator van banen in zowel stad als ommeland.

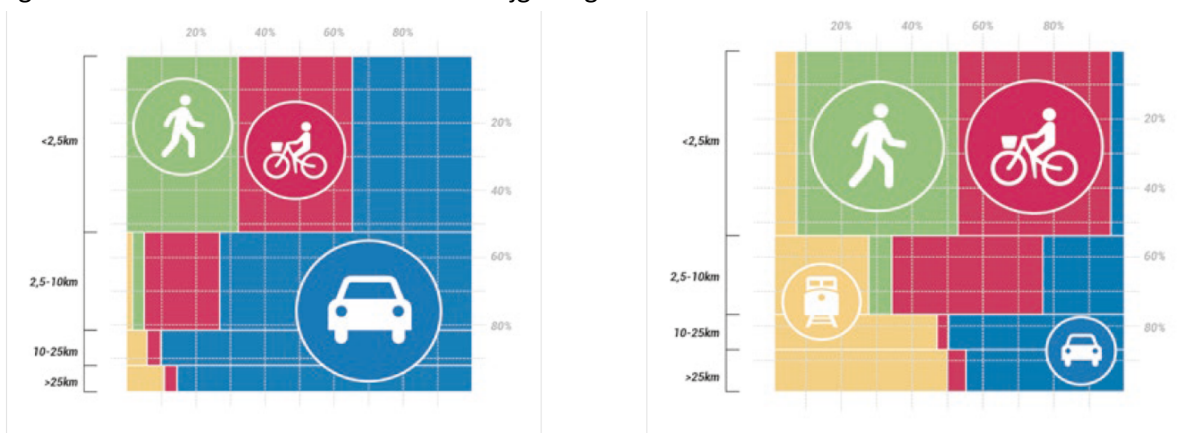
Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

- *Realiseren van werk- en woonomgevingen gericht op het behoud van talent. Dat betekent aantrekkelijke, moderne mixmilieus van wonen, werken en ontspanning in centra en nabij OV-omgevingen maar ook het vergroenen en verbeteren van het verblijfsklimaat op bedrijventerreinen.*
- *Voldoende, gevarieerd en kwalitatief aanbod voor recreatie en leisure. Waaronder groen, evenementen en cultuur. Voor onze inwoners en bezoekers.*

2.5. Mobiliteit

De planningstraditie van Noord-Brabant en de mogelijkheden die het bouwen op zandgronden en rond rivieren eeuwen heeft geboden heeft er toe geleid dat de SRBT een regio is met een heel verspreide verstedelijking. Er zijn vele grote en kleine kernen waarin gewoond en gewerkt wordt. Dit verstedelijkingspatroon is een van de aanleidingen om te spreken over het Brabants Mozaïek.

Het mobiliteitsnetwerk dat het bewegen in dit verstedelijkingspatroon mogelijk maakt, kenmerkt zich door een hoge auto afhankelijkheid, een matig gebruik van openbaar vervoer en een (zeer) beperkte koppeling tussen economische activiteiten en railinfrastructuur. Het openbaar vervoer is in Brabant met 3 à 5% van alle ritten nog nauwelijks een goed alternatief. De fiets vangt in Brabant een steeds groter deel van de vervoersvraag op. Op stedelijk niveau bedraagt het fietsaandeel momenteel ongeveer 28%. De introductie van de E-bike (als range-extender) en de uitrol van stedelijke en regionale snelfietsroutes hebben hieraan bijgedragen.

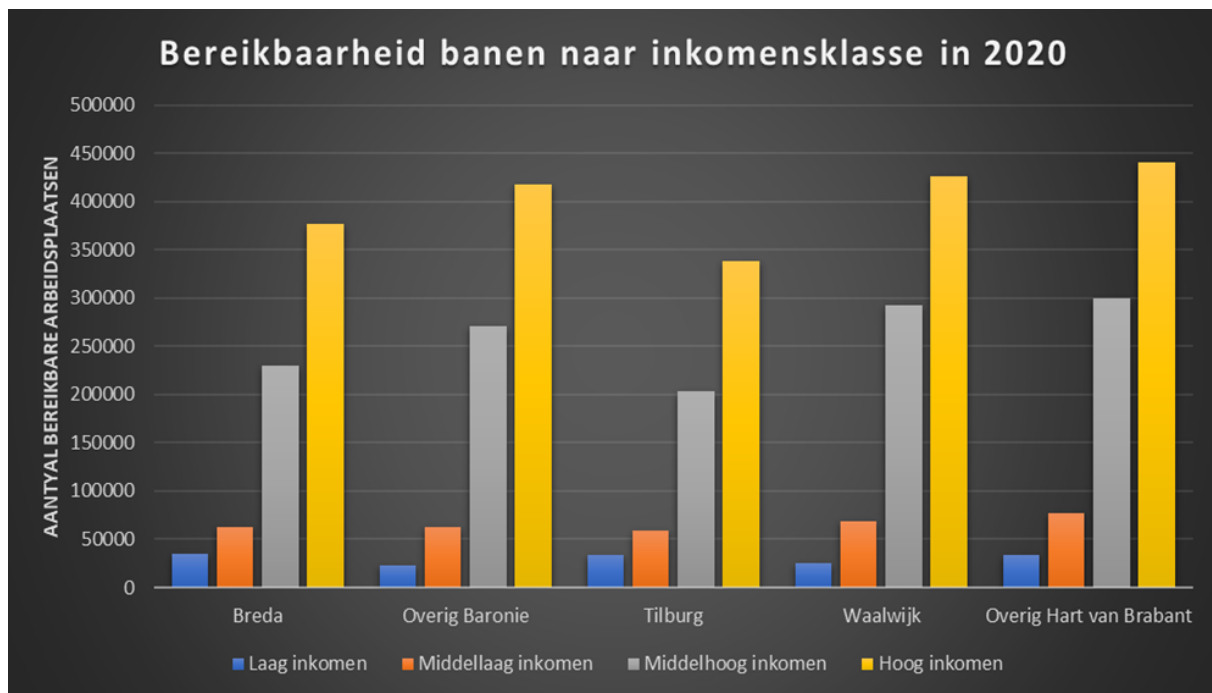
Afbeelding: De modalsplit in de regio SRBT (links) en de Metropoolregio Amsterdam (rechts)

Het huidige systeem, met in de SRBT een modal-split waarin autoverplaatsingen een groot aandeel hebben, is niet houdbaar. Een transitie naar een groter aandeel lopen, fietsen en (H)OV én de inzet van MAAS-oplossingen is noodzakelijk. Om de verstedelijkingsopgaven te kunnen accommoderen en aantrekkelijk, bereikbaar, concurrerend en duurzaam te blijven is een integrale multimodale mobiliteitsstrategie nodig die gericht is op het versnellen van de mobiliteitstransitie met een stevig en samenhangend pakket aan mobiliteitsmaatregelen.

De transitie van mobiliteit is voor de verstedelijkingsstrategie voorwaardelijk. Hierbij is het noodzakelijk om maatregelen te realiseren die aansluiten op de versnelling van de opgave tot 2030 en gelijktijdig in te zetten op maatregelen die het mobiliteitssysteem op lange termijn duurzaam versterken.

We zetten de mobiliteitstransitie in voor meer vervoersgelijkheid.

Een randvoorwaardelijke opgave voor de mobiliteitstransitie is het verminderen van vervoersongelijkheid, als onderdeel van ons streven naar een regio met brede welvaart. Of anders gezegd: het bieden van een mobiliteitssysteem dat voor iedereen voldoende toegang biedt tot activiteiten zoals werk, onderwijs, ontspanning en winkelen. Deze voorwaarde beïnvloedt sterk het nog samen te stellen pakket aan mobiliteitsmaatregelen én de verstedelijkingslocaties.

^ Bovenstaande grafiek toont de bereikbaarheid van banen naar inkomensklasse in 2020 in SRBT. Hieruit blijkt een groot verschil in het bereikbaar aantal banen tussen lage en hoge inkomens in de regio. Het grote verschil vormt de aanleiding om mobiliteitstransitie mede in te zetten voor meer vervoersgelijkheid.

Dit stelt ons voor de volgende opgave:

- *De mobiliteitsmaatregelen moeten bijdragen aan het vergroten van vervoersgelijkheid.*

We versnellen de mobiliteitstransitie

Het succes van de mobiliteitstransitie hangt sterk af van de mate waarin Rijk, Provincie en regio uitvoering geven aan de hieraan verbonden OV opgaven. Enerzijds door te voorzien in voldoende en veilige spoorruimte voor personen en goederen. Anderzijds door implementeren van gedeelde mobiliteit in de komende OV-concessies voor West-Brabant en Hart van Brabant of mogelijk een gecombineerde concessie voor de SRBT. De mate en omvang van de opgave leidt tot de noodzakelijke versnelling van de ingezette mobiliteitstransitie vanuit gedeelde mobiliteit.

Dit stelt ons voor de volgende opgave:

- *Om de ontwikkelingen in de SRBT mogelijk te maken is versnelling van mobiliteitsmaatregelen en mobiliteitstransitie noodzakelijk.*

Het huidige mobiliteitssysteem in de SRBT is auto gericht. De groei van het aantal woningen en de parallel lopende economische ontwikkelingen, leiden tot een verschuiving van mobiliteit. Anders gezegd: het huidige autogebruik zal in theorie ongeveer gelijk kunnen blijven, terwijl er dan een enorme groei zal plaatsvinden op de andere modaliteiten, met name lopen, fiets, en (regionaal) HOV gebruik. Dit betekent in het geval van een stad als Tilburg dat het auto-aandeel van 68% afneemt tot 55%. Het openbaar vervoer -of nieuwe vormen van gedeelde mobiliteit- en de fiets moeten de groei dus opvangen. In het geval van het openbaar vervoer betekent dit dat het aantal busritten moet groeien van 15 mln. naar 70 mln. per jaar. En dan groeit het aandeel in Tilburg heel sterk: van 2% naar 18%. In Breda is de situatie niet anders.

De mobiliteitstransitie maakt 'ruimte' voor verstedelijking

De bestaande infrastructuur in de SRBT heeft als voordeel dat er voldoende auto-infrastructuur voorhanden is die anders ingezet en/of beter benut kan worden. Breda en Tilburg zijn hier al mee bezig. Door als onderdeel van het mobiliteitsmaatregelen pakket het autoverkeer te faciliteren op een beperkt aantal assen in en om de stad ontstaat in het bebouwd gebied ruimte om te verdichten, voor de brede mobiliteitstransitie én voor vergroenen.

Bij de mobiliteitstransitie wordt ingezet op ruimte voor lopen, (snel)fietsroutes, nieuwe robuuste assen voor openbaar-particulier-vervoer (waaronder M.a.a.S) en noodzakelijke nieuwe knooppunten, en HUB's. Dit soort infrastructurele maatregelen vergt tijd en forse investeringen, is verbonden aan het tempo van de economische en woningbouwopgave en is dus grotendeels randvoorwaardelijk voor de voorgenomen mobiliteitstransitie.

Dit stelt ons voor de volgende opgave:

- *De fysieke ruimte die ontstaat door de mobiliteitstransitie inzetten om bij te dragen aan andere opgaven waaronder klimaat (ruimte voor waterberging en biodiversiteit) en gezondheid (meer inzetten op bewegen).*

Het 'verluwen' van de binnensteden van Tilburg en Breda voor een betere leefbaarheid én het tegelijkertijd ruimtelijk verdichten kan uitsluitend tegelijk vorm krijgen wanneer de ringbanen resp. rondwegen en tangenten maximaal en anders worden benut. Zo kan het programma voor Breda alleen maar een plek krijgen als de Noordelijke Rondweg als planologische ontwikkelas maximaal benut wordt door (gedeeltelijke) ondertunneling.

De mobiliteit is gericht op interne en externe verplaatsingen.

Voor de mobiliteitsaanpak maken we onderscheid tussen verplaatsingen van goederen, personen en gegevens.

De SRBT heeft binnen haar grenzen dé logistieke hotspot van Nederland, een zeehaven, maritieme activiteiten en internationale railverbindingen voor goederen en personen. Logistiek speelt in de schakelfunctie een zeer belangrijke rol in het (inter)nationale economische systeem. Het duurzaam doorontwikkelen hiervan is derhalve een belangrijke opgave.

Binnen de regio zien we in het verplaatsingsgedrag van personen dat er sprake is van twee 'daily urban systems'. Een fijnmazig daily urban system binnen de regio die voornamelijk aansluit op het MKB en werkplekken tot een MBO niveau. De bereikbaarheid van de grootschalige, strategische werklocaties van de regio en waarvoor grote uitbreidingen worden gerealiseerd - zoals in Moerdijk en Waalwijk - is dit opzicht een majeure opgave. En een grofmaziger daily urban system dat voornamelijk ten dienste staat van HBO+ werkgelegenheid en gaat over verplaatsingen tussen de grote steden binnen én buiten Brabant. Voor de brede welvaart van de regio is het van belang om het maatregelenpakket voor de mobiliteitstransities in te zetten gericht op beide verplaatsingspatronen.

Verplaatsingen zijn al lang, en sinds corona meer dan voorheen, niet alleen fysiek van aard. Daarom is het bieden van betrouwbare, snelle en stabiele infrastructuur voor gegevens cruciaal. De aanleg van glasvezelnetwerken, 5G en de Brabantring zijn hierin voor de SRBT belangrijk.

Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

- *Voor goederen: de bereikbaarheid van de regio voor goederen via weg, rail, water en buis moet worden gewaarborgd. En de leefbaarheid en ontwikkeling van interactiemilieus mag niet worden beperkt door externe veiligheid van goederenstromen (zie hierna).*
- *Voor goederen en personen: bestaande multimodale locaties moeten worden benut en versterkt en er moeten meer multimodale locaties (waaronder HUBS) worden gerealiseerd.*
- *Voor personen: het maatregelenpakket voor de mobiliteit transities moet gericht zijn op beide verplaatsingspatronen in de regio.*
- *Voor gegevens: het in de gehele regio bieden van betrouwbare, snelle en stabiele infrastructuur voor gegevens.*

Verhogen externe veiligheid nodig om langs spoor te kunnen verdichten.

Ontwikkelingen rond het spoor worden mogelijk belemmerend door (intensivering van) het goederenvervoer en het vervoer van gevaarlijke stoffen. Er wordt een intensivering van de hoeveelheid goederenvervoer verwacht van ca. 40% (2030). Het vervoer van gevaarlijke stoffen over de Brabantroute zal naar verwachting met ca. 45% (2028) toenemen ten opzichte van de huidige risicoplafonds. De lokale leefbaarheid en veiligheid kan daarmee verder onder druk komen te staan. De huidige omvang van het goederenvervoer en het vervoer van gevaarlijke stoffen werken nu al beperkend voor de verdichtingsopgave in de spoorzones. Zo worden er bij nieuwe ontwikkelingen kostbare bouwkundige maatregelen getroffen om hinder en risico's te beperken. Tegelijkertijd worden er functies (o.a. kinderopvang, gezondheidszorg met bedfunctie) nabij het spoor uitgesloten omdat gebruikers verminderd zelfredzaam zijn en de veiligheid niet aanvaardbaar wordt geacht. Eventuele verdere intensivering van dit vervoer kan deze verdichtingsopgave in de weg staan. Het is een gezamenlijke opgave van het Rijk, vervoerders, ProRail en de regio om de groei van spoorgoederenvervoer en het vervoer van gevaarlijke stoffen zodanig te accommoderen, dat inwoners op een veilige en leefbare manier langs het spoor kunnen wonen, werken en verblijven. Gezamenlijke inzet moet er op gericht zijn om de effecten van het vervoer op de planontwikkeling en verdichtingsopgave in de spoorzones zoveel mogelijk wordt beperkt en om de effecten op veiligheid en leefbaarheid voor bewoners zoveel mogelijk te mitigeren.

Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

- verhogen externe veiligheid door realisatie Delta Corridor waardoor het vervoer van gevaarlijke stoffen via de Brabantroute wordt beperkt of door sturen van vervoer gevaarlijke stoffen via de Betuweroute.

2.6. Klimaat, energie en gezondheid

De verandering van het klimaat, de energietransitie en de zorg voor een gezonde leefomgeving zijn transities die direct invloed hebben op inrichting van onze omgeving, de eisen die we daaraan stellen en de verwachtingen die we erbij hebben. Bijvoorbeeld door ruimte te bieden voor klimaatadaptatie, ruimte in te richten voor energieopwekking en -opslag en ruimte zodanig in te richten dat bewegen gestimuleerd en geacommodeerd wordt.

De stedelijke en dorpse transformaties zijn klimaat positief

Met klimaat positieve transformatie bedoelen we dat elke opgave in de bebouwde omgeving bijdraagt aan het vergroten van de sponswerking van het bebouwde gebied én het vergroten van de biodiversiteit van het bebouwde gebied. Het gaat om vele verschillende maatregelen, waaronder

verminderen van verharding in de openbare ruimte, tegel wippen in privé tuinen, groene daken, biodiverse plantsoenen en nestgelegenheden in en aan gebouwen.

Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

- *Transformeren van de openbare ruimte in onze bebouwde gebieden tot aantrekkelijk, vitaal, gezond, verbonden en toegankelijk 'stedelijk' landschap in elk dorp, buurt, wijk en stad.*
- *Het werken aan minder verharding in bestaand bebouwd gebied.*
- *Het realiseren van natuurinclusieve ontwikkelingen, van zowel gebouwen, openbare ruimte als infrastructuur.*

Klimaatadaptatie is een harde randvoorwaarde

Conform de uitgangspunten van de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie werken we er aan om in 2050 volledig klimaatbestendig en waterrobuust te zijn. De transitie naar meer klimaatadaptief grondgebruik heeft hierbij hoge prioriteit en dit heeft consequenties voor de ruimtelijke planning en (her)ontwikkeling van bestaand en nieuwe gebieden. Om de invulling van de opgaven voor o.a. woningbouw en bedrijventerreinen ook voor de lange termijn houdbaar te laten zijn moeten we bij de keuzes hiervoor een integrale en toekomstbestendige afweging maken.

Het inspelen op de klimaatverandering is hierbij essentieel. Klimaatverandering heeft in de basis vier gevolgen waar we adaptief mee om moeten gaan, namelijk zeespiegelstijging, vaker te veel water, en vaker c.q. langer te weinig water en hitte. Klimaatopgaven zijn verbonden aan structuren die zich niets aantrekken van gemeentegrenzen of grenzen tussen bebouwing en buitengebied. De klimaatopgaven hebben dan ook gevolgen binnen en buiten de bebouwde gebieden.

Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

- *Ingrepen om beekdalen, bosgebieden, waterbergingsgebieden en het landschap, gericht op vergroten van de klimaat robuustheid, klimaat adaptiviteit en verkoelende werking.*
- *Ontstening en vergroening van het bebouwde gebied om ruimte te maken voor waterberging, waterbuffering, waterinfiltratie en het tegengaan van hittestress.*
- *Ingrepen om de waterbalans op de zandgronden te herstellen. Dit ten behoeve van de grondwatervoorziening, de agrarische teelt en de natuurontwikkeling.*

De lagenbenadering is basis voor ontwerpogaven.

Het klimaatbestendige bodem-watersysteem is de basis voor een toekomstbestendige verstedelijking. Hiermee zorgen we ervoor dat functies op de juiste plek landen (zie ook 'Ondergrond en landschap'). Daarmee maken we de beweging die nodig is voor een toekomstbestendige inrichting van de leefomgeving.

De klimaatstructuurkaart is hierbij een belangrijke onderlegger waarin het verband wordt gelegd tussen de stad, het landschap en de weerbaarheid tegen de effecten van klimaatverandering.

Klimaatonderlegger voor de SRBT

Afbeelding: de klimaatonderlegger voor de SRBT.

Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

- *De klimaat aanpak speelt zich af op twee niveaus: op regionale schaal en op lokale schaal*
- *Binnenstedelijke ontwikkelingen moeten ruimte creëren om mee te bewegen met de klimaatverandering. Door binnenstedelijk ruimte in te richten als robuuste groen-blauwe structuren verbeteren we de sponswerking van de stad en verminderen we de hittestress in bebouwd gebied.*
- *De ondergrond (bodem en watersysteem) is leidend bij de afwegingen locaties en inrichting van o.a. woningbouw, bedrijfsterreinen en landschapstransities.*

De energietransitie versterkt onze economische, sociale en fysieke structuur.

De energietransitie is erop gericht om in 2050 volledig met duurzame energiebronnen te voorzien in onze energiebehoefte. Dit is nodig, niet alleen om de CO₂-emissies te verkleinen, maar ook om de negatieve effecten van bijvoorbeeld gaswinning (zoals bodemdaling) te stoppen. De energietransitieopgave in de SRBT - naast de gebouwde omgeving - extra omvangrijk vanwege de grote logistieke sector en (maak)industrie. Voor de elektrificatie van wonen, transport (laden) en industrie is ruimtelijke inpassing en grootschalige aanpassing van de energieinfrastructuur (380 KV, extra KV stations, laadinfrastructuur, warmtenet, waterstof, CO₂-afvang) nodig. De realisatie van de

Delta Corridor (met CO2 en waterstoftransport) kan hier met uitkoppelingen op locaties in de SRBT belangrijke bijdragen aan leveren. Om de energietransitie aan te pakken is een omslag in de energieconsumptie en de energieproductie noodzakelijk en zijn aanpassingen aan de energie-infrastructuur nodig. Wanneer dat onvoldoende gebeurt kan de versnelling van de verstedelijkings- en bouwopgave op wonen en werken onder druk en zelfs stil komen te liggen, zo zien we reeds in andere regio's in Nederland.

Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

- *Realiseren van energiebesparing.*
- *Ruimte voor grootschalige opwek van duurzame elektriciteit.*
- *Transformatie en versterking van het energienetwerk, onder andere door het realiseren van nieuwe koppelingen tussen bronnen en afnemers zowel voor gebouwde omgeving, transport als industrie*
- *Ruimte voor energieopslag en -buffering.*
- *Realiseren van een duurzame regionale warmte structuur.*

Een gezondere omgeving nabij

De omgeving waarin we leven heeft invloed op onze gezondheid. Met de transformaties in de fysieke leefomgeving scheppen we condities voor en ondersteunen we een gezonde levensstijl. Daarom zorgen we voor een uitnodigende, groene en gezonde omgeving om in te wonen, werken, leren, ontspannen en op te groeien.

Dit stelt ons voor de volgende opgaven:

- *Stimuleren van gezond gedrag door de inrichting van de openbare ruimte. Door aanleg van voldoende buitenruimte die uitnodigt tot ontmoeten, bewegen en sporten en het richten van mobiliteit ingrepen op gezonde manieren van verplaatsen.*
- *Nabijheid van en toegang tot voorzieningen, werk, groen en landschap. Door in nabijheid van het wonen hierin te voorzien wordt het eenvoudiger deze te bezoeken, het bezoek hieraan middels een gezonde manier van verplaatsen af te leggen en de reisafstand te beperken.*
- *De omgeving zo inrichten dat overlast en gevaar worden beperkt. Het gaat dan onder andere om maatregelen ter beperking van geluidsoverlast en luchtvervuiling en voorkomen van overschrijding van de veiligheidsrisico's.*

3. VISIE, INZICHTEN EN PRINCIPES

3.1 Hoger doel: meer brede welvaart goed over stad en land verdelen

De inzet van de verstedelijkingsstrategie SRBT is: leven, wonen en werken in een groene, gezonde en inclusieve stedelijke regio en het vergroten van die brede welvaart in een goede verdeling over stad en land.

Alleen door.....

- de kwaliteit van water, landschap en natuur te benutten en te versterken en
- de economie toekomstbestendig te maken en
- het vestigingsklimaat voor wonen en werken te verbeteren en
- de ruimtelijke kwaliteit te verhogen en
- samen gericht te investeren in de - voor de regio extra grote - mobiliteitstransitie

.....lukt het om meer brede welvaart goed over het mozaïek van stad én land te verdelen. In SRBT willen we verstedelijken met een zachte G; verstedelijking die groen en gezond is en waar brede welvaart goed gedeeld wordt.

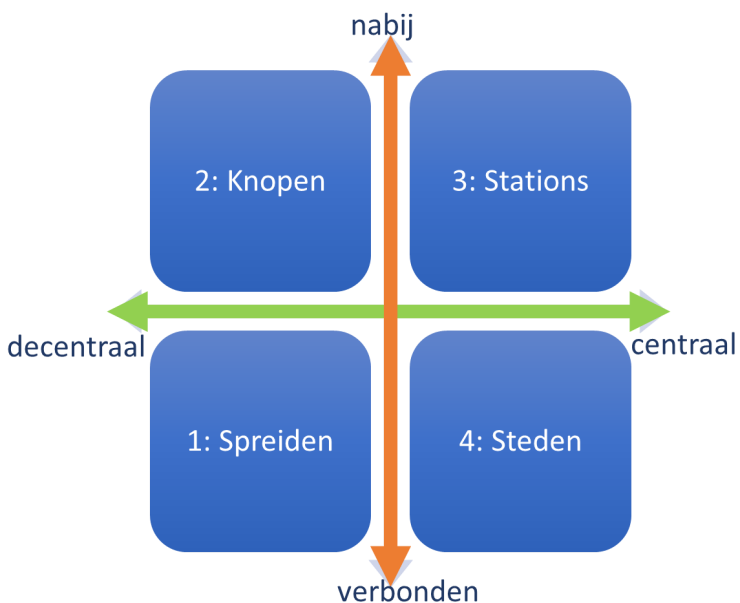
Brede welvaart gaat in essentie over het welzijn van mensen. Omdat het dagelijks leven van mensen zich in belangrijke mate op regionaal niveau afspeelt, zijn de omstandigheden binnen de regio van grote invloed op hun welzijn. Waar mensen wonen, en wat die regio te bieden heeft aan bijvoorbeeld werk, scholen, woningen maar ook de kwaliteit van de leefomgeving, is daarom van groot belang voor hun welvaart. Het schaalniveau van de regio is daarmee essentieel voor een beleid gericht op het verbeteren van de brede welvaart. Brede welvaart omvat alles wat mensen van waarde vinden. Naast materiële welvaart gaat het ook om zaken als gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid. Bovendien betreft het niet alleen de kwaliteit van leven in het 'hier en nu', maar ook de effecten van onze manier van leven op het welzijn van mensen 'elders' (buiten de regio) en 'later' (toekomstige generaties). [PBL]

We slagen hier alleen in door onze jonge regionale samenwerking op de verstedelijkingsopgave met alle overheden (rijk, provincie, waterschappen en gemeenten) en andere belangrijke (semi)publieke en private stakeholders en gebiedspartners te intensiveren.

3.2 Lessen uit de perspectieven studie en dashboard verstedelijking SRBT

Onderdeel van de zoektocht naar de juiste verstedelijkingsstrategie en ontwikkelprincipes voor de SRBT is een perspectievenstudie aan de hand van verschillende verstedelijkingsmodellen. De modellen verkennen de 'hoeken van het speelveld' en zijn theoretische varianten waarmee effecten van verschillende programmeringskeuzes (dichtheid, locaties, nabijheid etc.) onderzocht en getoetst worden. Aldoende brengen we kwalitatieve en kwantitatieve informatie samen zodat we ontwerpen onderzoeken en leren.

De vier bestudeerde modellen zijn:

Twee assen:

- Verbonden - Nabij
- Decentraal - Centraal

Vier modellen:

1. Spreiden
2. Knopen
3. Stations
4. Steden

Voor het doorrekenen van de effecten van de perspectieven maken we gebruik van het Dashboard Verstedelijking. Elk perspectief heeft voor- en nadelige effecten zowel voor de hele regionale systeem en netwerk - qua meekoppelkansen en omvang van investeringen - als voor de afzonderlijke gemeenten daarin. De perspectievenstudie faciliteert het goede gesprek tussen de partners en in de regio en maakt inzichtelijk waarover overeenstemming bestaat, maar ook op welke onderdelen nog verdiepend onderzoek of gesprek nodig is. Het proces is erop gericht om tot gezamenlijke keuzes te kunnen komen.

Voor perspectief 1 (spreiden) is als programmering de inventarisatie van ambities en plannen uit de RIA genomen, waarin in alle gemeenten van de SRBT woningen en arbeidsplaatsen worden toegevoegd.

Perspectief 2 (knopen) verstrekt de bestaande sterke gebieden in de regio. De programmering vindt vooral plaats bij knopen van bijvoorbeeld sterk aanwezig programma of knopen van infrastructuur en programma of knopen van aantrekkelijk landschap met een sterk recreatief of leisure programma.

Bij Perspectief 3 (Stations) is het railnetwerk als uitgangspunt genomen en vindt programmering vooral plaats in nabijheid van NS-stations. Dat netwerk is voor dit perspectief uitgebreid met in het

noordelijk deel van de regio een oost-west rail verbinding en een noord-zuid verbinding tussen Breda, Altena en Utrecht en daar verschillende kernen en bedrijventerreinen op aan te sluiten.

Perspectief 4 (Steden) concentreert alle programma in enkele stedelijke gebieden, het gebied van Tilburg en Breda, Oosterhout/Raamsdonksveer en Waalwijk/Langstraat.

Lessen perspectievenstudie en dashboard Verstedelijking

Door te variëren met de situering en dichtheid van het programma zijn met het Dashboard Verstedelijking de effecten van de vier SRBT-perspectieven op 15 indicatoren in beeld gebracht. Op basis daarvan trekken we onderstaande lessen uit de eerste dashboard run:

- Uit de dashboard vergelijking van de vier perspectieven komt niet één model naar voren die 'het beste' scoort op (de meeste) indicatoren. Er is bijvoorbeeld géén duidelijk onderscheidend effect op nabijheid (een belangrijke indicator in het dashboard) van voorzieningen of werk tussen de modellen.
- In alle perspectieven neemt de stedelijkheid toe en ontstaat een voor de SRBT nieuw woonmilieu, namelijk hoogstedelijkheid (>65 won/ha).
- Wat opvalt is dat we bij de verschillende modellen steeds een 'set' van locaties zien die goed scoort op de verschillende thema's. Die set zit vooral in de binnensteden van Breda en Tilburg en voor een deel in de Langstraat (Waalwijk, Drunen) en Oosterhout.
- Constatering hierbij is dat de potentie hiervan (het bijdragen aan de brede welvaart) onvoldoende verdeeld wordt over de hele regio. De set scoort goed, de rest niet. De verstedelijkingsstrategie moet een breder (regio breder) positief resultaat teweegbrengen. Dit oplossen of verbeteren wordt de inzet van het onderzoek in de 2^e dashboard run.
- De rest van het programma dat niet in de goed scorende 'set' zit en dat steeds op verschillende locaties in de verschillende modellen is gesitueerd, scoort slecht op nabijheid van voorzieningen. Daarnaast draagt dit programma onvoldoende bij aan de noodzakelijke doorstroming op de woningmarkt.
- Er zitten grote verschillen in de perspectieven qua nabijheid van openbaar vervoer. Zelfs het model steden (model 4) scoort slecht, omdat het interne ov netwerk van de bebouwde gebieden (kernen en steden) in SRBT slecht is, waardoor alleen de centra van de centrumsteden en bij OV knooppunten goed scoren, maar het grootste deel van de bestaande bebouwing nog steeds net zo slecht af is. Het hefboomeffect van de nieuwe woningen en de nieuwe economie treed hier dus niet op.
- Het dashboard laat gelijktijdig zien dat er grote kansen liggen voor mobiliteitstransitie in de regio. Door de toename van het programma ontstaan er kansen om de mobiliteitstransitie te versnellen en meer verplaatsingen per fiets en openbaar vervoer te laten plaatsvinden.
- Effecten op de economie en de bereikbaarheid van banen zijn nog onduidelijk maar vormen wel een belangrijk onderdeel voor brede welvaart en inclusiviteit. We zoeken naar een verstedelijkingsstrategie die niet enkel inzet op bouwen in de centra van de grotere kernen. Dit omdat hiermee het risico ontstaat van een economisch profiel en werkgelegenheid waarin niet voor iedereen een baan beschikbaar is met onvoldoende brede welvaart en inclusiviteit tot gevolg.

Deze dashboard run biedt ons geen heldere uitkomsten en conclusies in relatie tot water, klimaat en de ondergrond. Omdat ook de nabijheid van het landschap en de sturing van de ondergrond een belangrijk ontwikkel principe is, is het ook daardoor lastig om op basis van de uitkomsten van het

dashboard een voorkeur uit te spreken. De klimaatonderlegger is daarom een extra belangrijk figuur om deze afwegingen en keuzes wel te kunnen maken. Ook vinden we additionele inzichten op gebied van vervoers(on)gelijkheid noodzakelijk om tot de integrale verstedelijkingsstrategie te komen .

Een hoofdconclusie die uit de perspectieven en dashboard run getrokken kan worden is dat verstedelijking de samenwerkende overheden in SRBT voor forse uitdagingen stellen om meer brede welvaart goed over de regio te kunnen verdelen. De grootste uitdaging daarbij is die van het mobiliteitssysteem: Extra inzet op en versnelling van de mobiliteitstransitie is randvoorwaardelijk voor versnelling van de verstedelijkings- en bouwopgave van de SRBT.

Het daarvoor ontwikkelen van een OV systeem zoals in de Randstad sluit niet aan op het tempo van de bouwopgaven. Het mobiliteitssysteem en het verstedelijkingspatroon van de SRBT verschilt daarvoor te veel van de Randstad.

3.3 Visie: bouwen aan het 'goede nest' SRBT

In de toekomstige SRBT wordt hoge stedelijkheid afgewisseld met dorpen en kernen met een sterke eigen identiteit en een nauwe verbondenheid met het landschap. De nabijheid van stad, dorp en landschap maken het tot een aantrekkelijk en leefbaar gebied, een dagelijks stedelijk systeem dat de onderlinge samenwerking versterkt en de regio voldoende agglomeratiekracht en uniciteit geeft om een relevante bijdrage te (kunnen blijven) leveren aan de BV Brabant en de BV Nederland. Dit maakt onze regio tot een goed nest voor het stimuleren, verduurzamen en versterken van onze economie. Een goed nest om te wonen, te werken, te leren en te recreëren. Een goed nest door goed verbonden en vraaggericht urbaan mobiliteitsysteem met een uitstekende verbondenheid met de rest van Nederland en een sterke connectie met onze zuiderburen als grensregio. Een goed nest waarin iedereen mee kan doen en profiteert van de verbeteringen en groei die we realiseren in ons gebied.

De visie voor de stedelijke regio Breda - Tilburg is opgebouwd uit zes invalshoeken:

1. Meer brede welvaart verdelen over stad en land - verstedelijking is inclusief
2. Robuustheid ondergrond (bodem- en watersystemen) is leidend voor verstedelijking;
3. Economische innovatie is de aandrijfjas voor verstedelijking en vice versa
4. De woningbouwopgave is de hefboom voor aanpak maatschappelijke opgaven en transitie;
5. Investeren in versnelling van mobiliteitstransitie is de sleutel voor verstedelijking en nabijheid van voorzieningen;
6. Verstedelijking moet gezond zijn: groen (in brede zin) groeit mee met verstedelijking.

^ De Stedelijke Regio Breda - Tilburg: dieper paars, warmer rood, rijker groen, robuuster blauw

Met deze zes invalshoeken geven we een regionale vertaling aan de vier prioriteiten uit de NOVI. Daarnaast geven we met deze principes een herkenbare verbijzondering van de vijf ontwikkelingsprincipes welke in de verstedelijkingsstrategie Brabant worden gehanteerd.

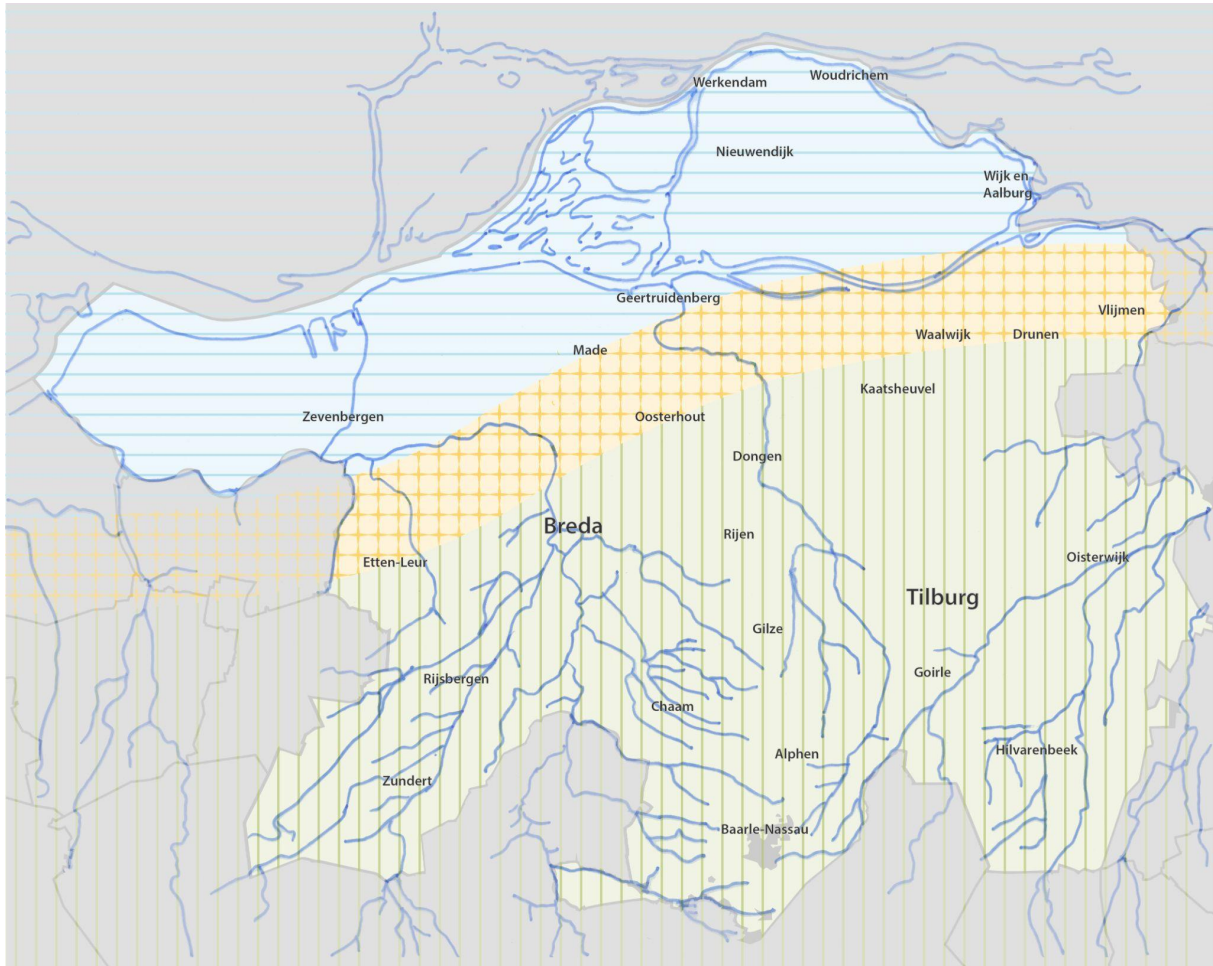
De zes invalshoeken zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Ze vormen een samenhangend pakket van opgaven en vormen daarmee een kader voor de afspraken die daaruit voort komen. De integraliteit tussen deze zes principes is het vertrekpunt voor de uitwerking van dit Verstedelijkingsakkoord.

Meer brede welvaart verdelen over stad en land - verstedelijking SRBT is inclusief

De SRBT wil uitblinken in duurzame ontwikkeling, en dat in breed perspectief. Onze missie is dat we economische, ecologische en sociale groei combineren. Naast materiële welvaart, uitgedrukt in economische groei, gaat het in dit breed perspectief dus ook om gezondheid, onderwijs, natuur, milieu en leefomgeving, politieke uitingsvrijheid, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid. Bovendien betreft het niet alleen de kwaliteit van leven in het 'hier en nu', maar ook de gevolgen daarvan voor het welzijn van mensen 'elders' (buiten de regio) en 'later' (toekomstige generaties).

Robuustheid ondergrond (bodem- en watersystemen) is leidend voor verstedelijking SRBT

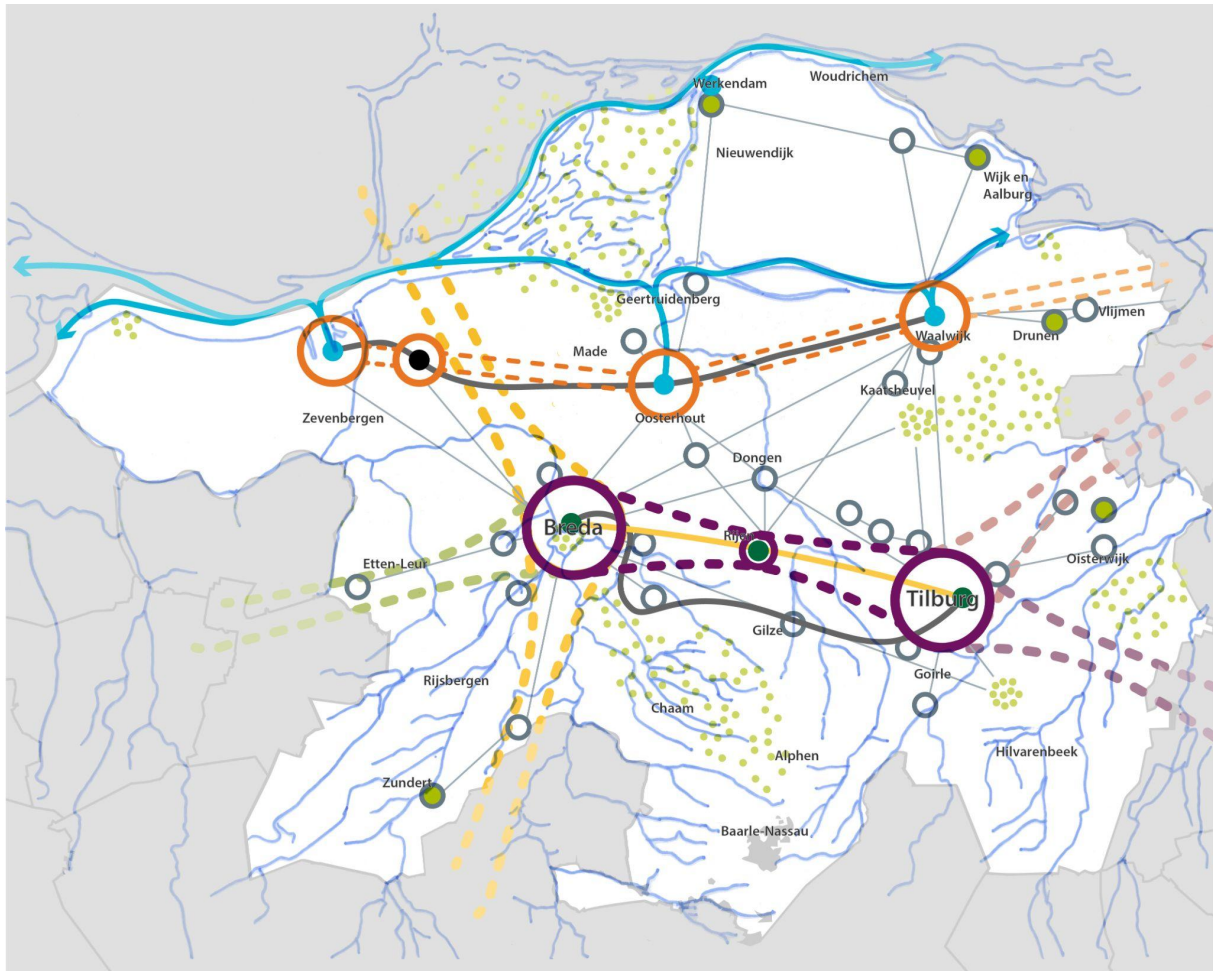
De basis voor de regionale verstedelijkingsstrategie is het bestaande bodem- en watersysteem waarop de landschappelijke en stedelijke structuren zijn gebouwd. Door toepassing van de lagenbenadering worden ondergrond (o.a. watersystemen), netwerken (o.a. verkeer, energie) en de daarop gebouwde structuren (gebouwde omgeving, landschappelijke inrichting) met elkaar in verband gebracht. De klimaatonderlegger zetten we in als een sturend principe in de afweging van verstedelijkingsmogelijkheden.

^ De Verstedelijkingsstrategie Breda - Tilburg is gegrond in drie typen landschap: het netwerk van beekdalen op de zandgronden in het zuiden, de inundatiezone met kwelgebieden in het midden en het complexmatig ingerichte rivierkleilandschap in het noorden.

Economische innovatie SRBT is de aandrijfas voor verstedelijking en vice versa

Brabant is de motor van de Nederlandse (kennis)economie. De SRBT kent een sterke logistieke sector en een bloeiende industriële structuur van midden- en kleinbedrijf. Daarbovenop kent onze regio onderzoeks- en kennisinstellingen, kennisintensieve bedrijven en hoogwaardige maakindustrie die van onmisbare waarde voor Nederland en Europa zijn. We hebben de ambitie om internationaal koploper te worden in verantwoorde productie en distributie. Door onze expertise op het gebied van menselijk gedrag toe te voegen, bouwen we ons economisch belang verder uit.

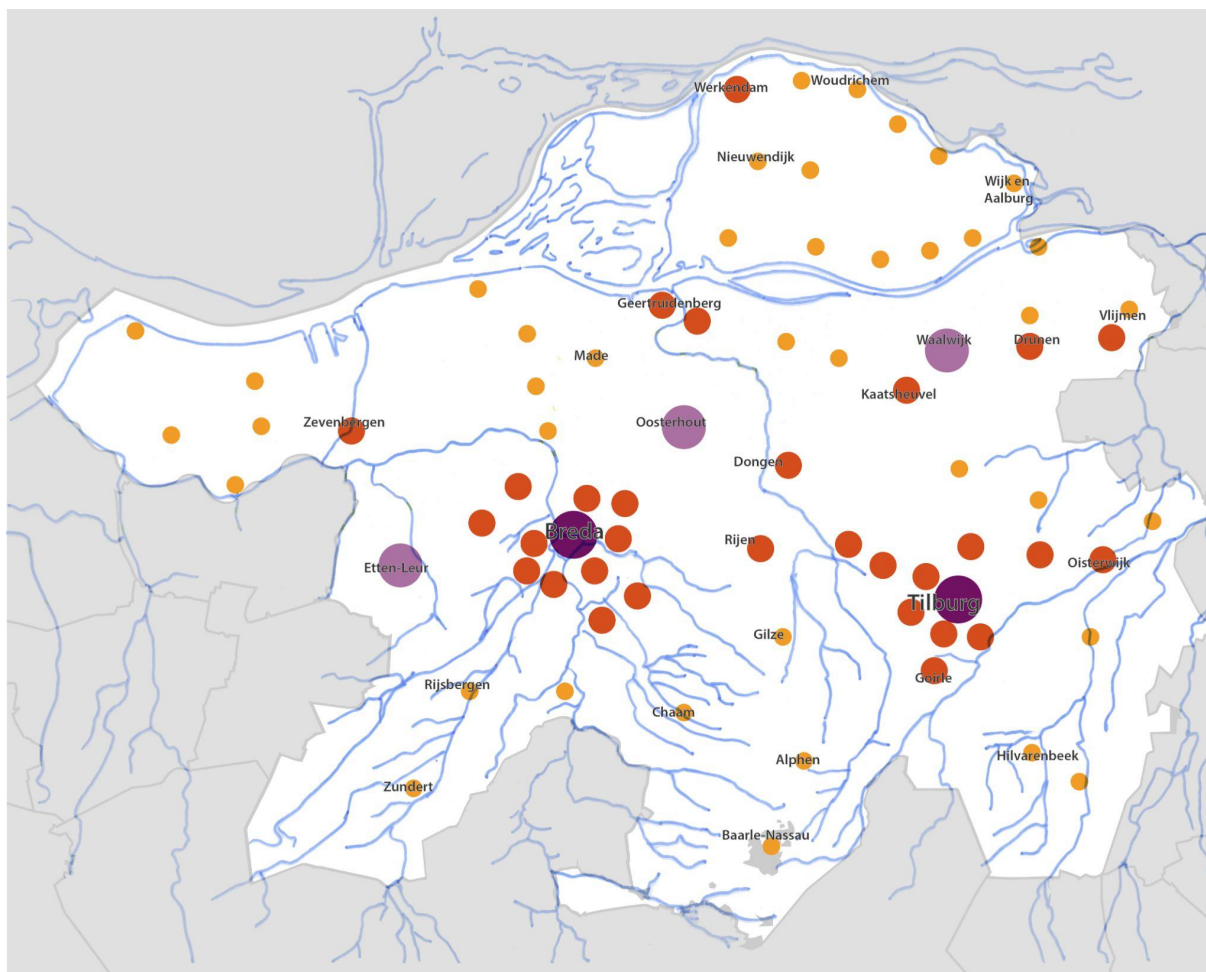
^ De Verstedelijkingsstrategie Breda - Tilburg werkt aan het versterken van economische kracht. De centrale zone voor verantwoorde productie en distributie ligt in de band Moerdijk en Waalwijk. Expertise op het gebied van menselijk gedrag en toegepaste technologie ligt in de band Breda - Tilburg. Daaromheen zijn specialistische clusters te vinden (Maritime, Agrofood, Metal, Trees) en een sterk en innovatief netwerk van (ondersteunende) MKB bedrijven. De sterke en diverse leisure clusters liggen in directe nabijheid van de economische centra.

De woningbouwopgave is de hefboom voor aanpak maatschappelijke opgaven en transitie in de SRBT.

We gebruiken de woningbouwopgave als hefboom (motor) voor de maatschappelijke opgaven en transitie die spelen in stedelijk en landelijk gebied. Denk aan de transformatieopgaven, de transitieopgaven of aan maatschappelijke opgaven als veiligheid en inclusiviteit. Hierbij willen we ook kijken naar de regionale doorstroming wanneer het gaat om aandachtsgroepen en laagste inkomens. De motor van de woningbouw benutten we voor specifieke doelen:

- De beide steden maken een sprong in stedelijkheid door toevoeging van een hoogstedelijk woonmilieu;
- Bij de middelgrote kernen zetten we in op het versterken van de centra en de transitie van kwetsbare wijken door gericht te werken aan meer differentiatie van het aanbod om zo eenzijdige instroom / uitstroom tegen te gaan.
- Daarnaast ook op wijk en buurtniveau en kleinere kernen antwoord geven op de demografische transitie door aanbod voor steeds kleiner en ouder wordende huishoudens.

- Voor het behoud van de vitaliteit van de kleinere kernen zetten we in op verdichting binnen de bebouwde kom om de doorstroming in de woningmarkt te bevorderen (de juiste doelgroep in de juiste woning) en het voorzieningenniveau duurzaam op peil te houden. Zij zijn van groot belang voor de diversiteit van het woningaanbod in de regio als geheel.

^ De Verstedelijkingsstrategie Breda - Tilburg zet in op het verbreden van het palet aan woonmilieus: het realiseren van hoogstedelijke woon-werkmilieus in Breda en Tilburg, stedelijke milieus in Oosterhout, Etten-Leur en Waalwijk, en sterke sub-urbane en rurale milieus in de kleinere gemeenten en kernen.

Investeren in versnelling van mobiliteitstransitie is de sleutel voor verstedelijking SRBT en nabijheid van voorzieningen.

Mobiliteitstransitie is de randvoorwaardelijke sleutel voor versnelling van de verstedelijkingsopgaven van de SRBT. De groei van de regio zorgt voor een groei van de vraag naar mobiliteit. Die vraag zal op een andere manier ingevuld moeten worden om de regio letterlijk in beweging te kunnen houden. Het uitbouwen van het netwerk van (snel)fietsroutes en het ontwikkelen van nieuwe collectieve vervoerssystemen spelen daarbij een belangrijke rol en vragen om nader onderzoek op vervoersvormen en het beïnvloeden van gedrag. Andere onderwerpen die hierbij spelen betreffen de schaalprong (H)OV en spoor. Ondanks de inzet op een transitie naar duurzame mobiliteit zijn er ook in de automobilititeit een aantal knelpunten die om een oplossing vragen.

^ De Verstedelijkingsstrategie Breda - Tilburg kent eigenlijk twee verplaatsingspatronen. Een patroon en netwerk (voet, fiets, rail, hoogwaardig openbaar vervoer, water, weg, bus) dat de verstedelijkte en grote economische centra met elkaar en de rest Nederland, Europa en de wereld verbindt. En een fijnmazig regionaal patroon en netwerk (weg, openbaar vervoer, collectief vervoer, fiets) dat de kleine kernen in dit netwerk weeft. De mobiliteitstransities in de stedelijke centra moeten deze centra leefbaar en bereikbaar houden én ruimte maken op het onderliggende netwerk.

Verstedelijking SRBT moet gezond zijn: groen groeit mee met verstedelijking.

Verstedelijking is niet het synoniem van verstening. De kwaliteit van het landelijk gebied is evenzeer van belang. We zetten in op een aantrekkelijke, leefbare en klimaatadaptieve regio die uitnodigt tot een gezonde leefstijl. Dat betekent naast de ‘rode opgaven’ bouwen aan een netwerk van groen en blauw op alle schaalniveaus: van woning en wijk, stad, buitengebied tot Natuur Netwerk Brabant en Natura2000-gebieden.

3.4. Ontwikkelprincipes voor de verstedelijkingsopgave SRBT

De visie vertalen we naar vier concrete ontwikkelprincipes:

1. Topeconomie in een toplandschap: versterken van woon- en vestigingsklimaat SRBT

- a. sturen op ondergrond (hitte, bodem, water, lucht/stikstof)
- b. toevoegen hoogstedelijke woon- en werkkwaliteiten
- c. complementaire kracht van vitale dorpskernen
- d. in een groen (Van Gogh) en blauw (NL Delta) Nationaal Park

2. Internationale schakel in Stedelijk Netwerk Nederland: (inter)nationale connectiviteit koppelen aan intensiveren daily urban system SRBT

- a. de internationale schakelpositie van de regio in het Stedelijke Netwerk Nederland en de internationale connectiviteit via buis, rail, water en weg versterken
- b. het daily urban system in de SRBT uitbouwen door het intensiveren van knooppunten en goede regionale verbindingen
- c. het uitbouwen van de toekomstgerichte economische propositie: een unieke combinatie van kennis en kunde op het gebied van toegepaste, mensgerichte digitale technologieën waarbij we verbinding maken tussen de innovatieve stedelijke economie en innovatieve industriële complexen (haven, chemische industrie en logistiek)
- d. versnellen van de mobiliteitstransitie: intensiveren en investeren in modal shift naar meer lopen, fietsen en openbaar vervoer/trein voor logistiek (zowel voor personen als goederen en zowel intern als externe bereikbaarheid)
- e. meegroeien van energie- en warmtesysteem, drinkwatervoorziening en andere nutsvoorzieningen zowel voor wonen als werken (incl. industrie) naast maatregelen gericht op besparing (i.c. minder water- energie- en grondstoffenverbruik)

3. Inclusieve regio: wonen, werken en voorzieningen in stad en land van SRBT sterker verbonden

- a. alle gemeenten - stad en land - in SRBT dragen bij aan de verstedelijkingsopgave en krijgen daartoe ruimte om binnenstedelijk en binnendorps te bouwen en vitaal te blijven
- b. de samenwerkende partijen bieden in de SRBT voldoende, passende en betaalbare woningen gespreid over de regio en een thuis voor iedereen (met ook aandachtsgroepen als arbeidsmigranten) in nabijheid van werk en voorzieningen
- c. de voor verstedelijking benodigde mobiliteitstransitie mag niet leiden tot vervoersongelijkheid/armoede

4. Samenwerkende regio

- a. als één overheid : met rijk, provincie, waterschappen en 19 gemeenten en mede-overheden zoals kennis- en onderwijsinstellingen, NS, Prorail, terreinbeheerders zoals Staatsbosbeheer
- b. als één regio: met en tussen de 19 gemeenten
- c. publiek met privaat (bouwende en ontwikkelende partijen, bedrijven)

4. INTERVENTIES EN AFSPRAKEN

4.1 Benodigde interventies en maatregelen

Initiële inventarisatie op basis van opgaven/transities, visie en principes van benodigde maatregelen op systeemniveau door samenwerkende partijen, om in SRBT duurzaam te kunnen verstedelijken:

- borging hoogwaterbescherming /waterkeringen en drinkwatervoorziening
- afmaken en versterken NNB, gebiedsgerichte natuurontwikkeling, investeren in Van Gogh NP, NL Delta, bosstrategie en transitie landelijk gebied
- maatregelen stikstof
- warmtenet (Amercentrale) en verzwaren elektriciteitsnet tbv wonen, mobiliteit en industrie (w.o. Moerdijk)
- uitbreiden netwerk snelfietsroutes
- intensivering HOV, HOV-lijnen en mobiliteitshubs ihb Oosterhout en Waalwijk en HUBs/transferia aan randen stedelijke gebieden en bij strategische werklokaties zoals Moerdijk
- upgrade / realisatie voorstations Lage Zwaluwe, Universiteit/Kenniskwartier en Berkel-Enschot/Udenhout
- externe veiligheid vergroten en vervoer gevaarlijke stoffen Brabantroute verminderen bijv. door realisatie buisleidingen Delta Corridor
- intensivering spoorverbinding Breda-Tilburg en realisatie snelle, betrouwbare OV verbinding Breda - Utrecht
- Breda Internationaal Knooppunt incl. ondertunneling noordelijke rondweg
- ontsluitingen en knelpunten A59, A58 en A27 (inclusief volledige aanpak knooppunt Hooipolder), A16 (nieuwe aansluiting A16 ter hoogte van Zonzeel), A/N65 N261
- completeren goederenruit Zuid-Nederland (feitelijk schaalniveau strategie Brabant)
- versterken vervoerscorridors, logistieke, multimodale bereikbaarheid logistieke parken
- verduurzaming bestaande regionale bedrijventerreinen
- havenontwikkeling Moerdijk, Waalwijk, Tilburg, Werkendam
- ETUI: ontwikkeling interactiemilieus, innovatiedistricten / kenniskwartieren/HUBs / Living Labs

4.2 Te maken afspraken: PM

Samenwerkingsafspraken tussen:

- Rijk
- Provincie
- Waterschappen
- Regio / gemeenten
- (kennisinstellingen en bedrijfsleven)